

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Význam a benefity členství v komunitě tenistů na vozíku

Bakalářská práce

Autor: Aneta Křiklanová

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: KBSPV Sociální práce ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Hradec Králové 2020

Zadání bakalářské práce

Autor:	Aneta Křiklanová
Studium:	U1770
Studijní program:	B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce ve veřejné správě
Název bakalářské práce:	Význam a benefity členství v komunitě tenistů na vozíku
Název bakalářské práce A):	The significance and benefits of membership in the wheelchair tennis community

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem mé práce bude zjistit, jak ovlivňuje příslušnost ke komunitě hendikepovaných tenistů různé aspekty života vybraných členů. Zaměřím se zejména na zkoumání roviny psychické, fyzické, sociální, pracovní a personální. Dále se budu zabývat postavením a pohledu této komunity v intaktní společnosti, znevýhodnění a způsoby integrace. Pro svoji práci jsem zvolila kvalitativní výzkum, konkrétně metodu rozhovorů, neboť mi nejlépe pomůže zaznamenat osobní zkušenosti a názory respondentů týkající se výše zmíněné komunity. V kontextu se zpracovávaným tématem vnímám možnost porovnání dopadů na kvalitu života této cílové skupiny za významný aspekt v rámci sociální práce a při jejich začlenění do společnosti.

HARTL, Pavel. Komunita občanská a komunita terapeutická. 1. vyd. Praha: Slon, 1997. 221 s. ISBN 80-85850-45-1. BAŽANTOVÁ, Jitka, Jan BLÜML, Eduard BURGET, Marcela BUŘILOVÁ, et al. Spořilov - komunita a její osobnosti. Vydání první. Editor František REJL. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, o.p.s., 2017, 133 s. ISBN 978-80-87064-22-1. KÁBELE, Josef. Sport vozíčkářů. Vyd. 1. Praha: Olympia, 1992, 196 s. Kondice. ISBN 80-7033-233-6. FISCHER, Slavomil. Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. 205 s. KUDLÁČEK, Martin a Ondřej JEŠINA. Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 178 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3964-8.

Garantující pracoviště:	Ústav sociální práce, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.
Oponent:	Mgr. et Mgr. Daniel Štěpánek
Datum zadání závěrečné práce:	29.6.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Brně dne

.....

Aneta Křiklanová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Miroslavu Kapplovi, Ph.D., za odborné vedení mé bakalářské práce, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích. Mé poděkování patří též všem účastníkům rozhovorů za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

Abstrakt

KŘIKLANOVÁ, Aneta. *Význam a benefity členství v komunitě tenistů na vozíku*. Hradec Králové, 2017. 51 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Bakalářská práce se věnuje zjištění, jak a pomocí čeho ovlivňuje příslušnost ke komunitě tenistů na vozíku integraci do intaktní společnosti, jaké benefity pramení z příslušnosti k této komunitě pro její členy.

Teoretická část obsahuje tři kapitoly, které se věnují klíčovým pojmům, jakými jsou: komunita, sociální kapitál, hendikep, tenis hráčů na vozíku, význam sportovních aktivit pro osoby na vozíku, integrace a fenomén sociálního vyloučení, sociální práce s lidmi s tělesným postižením a komunitní dobrovolnictví. Výzkumná část hledá odpovědi na hlavní a dílčí výzkumné cíle za pomoci kvalitativní výzkumné strategie, konkrétně s využitím metody polostandardizovaného rozhovoru. V této části jsou interpretovány odpovědi informantů týkající se významu členství v komunitě, jejich postavení mimo komunitu a v ní, integraci a námětům pro zlepšení, dochází také k zmapování využívání sociálního kapitálu této komunity. Závěr práce shrnuje získané poznatky, uvádí, jaký vliv má zájmová komunita na život jejich členů a přináší zajímavé podněty ke zlepšení v otázce integrace hendikepovaných jedinců do intaktní společnosti.

Klíčová slova: komunita, sociální kapitál, tenisté na vozíku, integrace

Abstract

KŘIKLANOVÁ, Aneta. *The Significance and Benefits of Membership in the Wheelchair Tennis Community*. Hradec Králové, 2017. 51 p. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové, Institute of Social Work. Leader of the Bachelor Degree Thesis: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

This bachelor's thesis deals with findings of how it influences and what impact has the membership of community of disabled tennis players on the integration into intact society and what benefits can the members get from the allegiance to such a community.

Theoretical part contains three chapters that inquire into the key words, which are: community, social capital, handicap, tennis of the wheelchair users, the meaning of physical activities for wheelchair users, social work with the disabled and community volunteering. The research part seeks the answers on the main and partial research aims using the high-quality research method. To be precise, the method of half-standardized interview is being used. This part also includes the interpretation of the answers of the respondents concerning the significance of the membership of the community, their position outside and in the community, integration and improvement suggestions. It also contains the mapping of how the social capital of this community is being used. The conclusion summarizes the obtained findings, states what influence has the interest-based community on the life of the members and introduces interesting suggestions that may make an improvement in the interaction of the handicapped into intact society.

Key words: *community, social capital, wheelchair tennis players, integration*

Obsah

ÚVOD	9
1. TEORETICKÁ ČÁST	11
1.1. KOMUNITA A SOCIÁLNÍ KAPITÁL	11
1.1.1. HISTORIE KOMUNIT.....	12
1.1.2. KOMUNITA TENISTŮ NA VOZÍKU.....	14
1.1.3. SOCIÁLNÍ KAPITÁL.....	14
1.2. HENDIKEP A TENIS HRÁČŮ NA VOZÍKU	16
1.2.1. TYPY TĚLESNÉHO POSTIŽENÍ	17
1.2.2. TENIS HENDIKEPOVANÝCH HRÁČŮ NA VOZÍKU	18
1.2.3. HISTORIE SPORTU VOZÍČKÁŘŮ	18
1.2.4. VÝZNAM SPORTOVNÍCH AKTIVIT PRO OSOBY NA VOZÍKU	18
1.3. INTEGRACE A MOŽNOSTI SOCIÁLNÍ PRÁCE	19
1.3.1. INTEGRACE A FENOMÉN SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ	19
1.3.2. SOCIÁLNÍ PRÁCE A LIDÉ NA VOZÍKU	20
1.3.3. KOMUNITNÍ DOBROVOLNICTVÍ	23
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	26
2.1. FORMULACE HLAVNÍHO A DÍLČÍCH CÍLŮ VÝZKUMU	26
2.2. TRANSFORMACE DÍLČÍCH CÍLŮ DO TAZATELSKÝCH OTÁZEK	26
2.3. ODŮVODNĚNÍ VÝBĚRU VÝZKUMNÉ STRATEGIE	28
2.4. ODŮVODNĚNÍ A CHARAKTERISTIKA VYBRANÉHO VÝZKUMNÉHO VZORKU	29
2.5. PRŮBĚH VÝZKUMU.....	30
2.6. ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ	31
2.7. ETICKÁ A JINÁ RIZIKA SPOJENA S VÝZKUMEM	31
3. ANALÝZA A INTERPRETACE DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	33
3.1. DVC1.....	33
3.1.1. <i>Shrnutí DVC1</i>	35
3.2. DVC2.....	36
3.2.1. <i>Shrnutí DVC2</i>	38
3.3. DVC3.....	39
3.3.1. <i>Shrnutí DVC3</i>	41
3.4. DVC4.....	42
3.4.1. <i>Shrnutí DVC4</i>	44

ZÁVĚR A DISKUZE.....	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	48
SOUPIS TABULEK	51
SOUPIS PŘÍLOH	51

Úvod

Bakalářskou práci jsem se rozhodla zaměřit na tenisty na vozíku právě proto, že je mi tato komunita osobně již řadu let velice blízká a vlastně byla prvním hnacím mechanismem, který mě přivedl ke studiu sociální práce. Byť je téma hendikepovaných sportovců víceoborové, domnívám se, že i sociální práce zaujímá své nezastupitelné místo na cestě k integraci těchto osob do intaktní společnosti.

Ze statistických údajů z roku 2016 vyplývá, že každý týden v České republice přibude 5 lidí s poškozením míchy následkem úrazu. Celkové číslo za jeden kalendářní rok činí 281 lidí (z toho 202 mužů a 79 žen a pouze u 75 lidí byly na vině zdravotní komplikace). Jejich průměrný věk je 54 let a na invalidním vozíku trvale zůstává 180 osob (Juračáková, 2018). Každý rok tyto lidé tráví dlouhé dny, týdny a měsíce v nemocnicích, rehabilitačních zařízeních, denních stacionářích a snaží se všemi silami navrátit do běžného každodenního života. Právě zde přebírají otěže pomoci členové rodiny, lékaři, fyzioterapeuti, psychologové a sociální pracovníci a snaží se jak ve vzájemné spolupráci, tak se samotným pacientem o co nejlepší návrat a začlenění do běžného života. Je zřejmé, že právě aktivní způsob života, je tou nejlepší cestou, neboť příslušnost ke specifické komunitě lidí, kteří sdílejí stejné těžkosti, ale též radosti, je jedním z důležitých faktorů pro jejich kvalitní znovuzачlenění do společnosti.

Sama příkládám komunitám veškerého druhu nezastupitelný význam ať už pro samotné jedince, či pro celou společnost a pokusím se v této práci poukázat na skutečnost, že komunity jsou a budou stále významnou součástí života každého jedince bez rozdílu.

Cílem mé práce však není popsat, jak na tuto problematiku začlenění tělesně hendikepovaných do většinové společnosti nahlížím já, nebo intaktní společnost. Cílem není ani to, jaký význam si myslím, že komunity v dnešní době pro mě osobně, pro lidi na vozíku nebo pro většinovou společnost mají. Kladu si za cíl zjistit názor samotných tenistů na vozíku, jak a pomocí čeho ovlivňuje příslušnost ke komunitě hendikepovaných tenistů integraci do intaktní společnosti. Ve svém výzkumu se zaměřím na otázky: Jaký má pro tyto osoby členství v dané komunitě význam a jak nahlíží na své postavení v ní a mimo ni? Jakým způsobem dochází v této komunitě k využívání sociálního kapitálu, kterým disponuje? Co jsou ty faktory, díky nimž se cítí integrováni a pokud pociťují exkluzi, v čem a jak je to ovlivňuje?

Ve výzkumu bych ráda zjistila, jak a zda v praxi funguje teorie, že jakákoliv vyvíjená aktivita (v tomto případě sportovní) se u hendikepované osoby přenáší i do dalších rovin v rámci řešení problémů v běžném životě a zjištění významu a důležitosti členství v komunitě. Jsem přesvědčena o tom, že výsledky výzkumu budou přínosem, jak sociálním pracovníkům při práci s osobami s tělesným postižením, tak i většinové společnosti, neboť přinese náhled na život a začleňování lidí na vozíku jejich vlastníma očima.

Výzkum je veden jako kvalitativní. Zvolila jsem metodu polostandardizovaného rozhovoru, neboť snoubení úplně strukturovaných a nestrukturovaných částí spolu s možností klást doplňující otázky nejlépe balancuje výhody standardizovaného a nestandardizovaného interview a pro můj výzkum je nejefektivnějším nástrojem.

1. Teoretická část

Teoretickou část rozdělují do tří velkých kapitol, přičemž každou ještě podrobně rozvádím do menších celků tak, abych měla co nejvíce teoretických podkladů pro vlastní výzkum a pokryla veškerou teorii, která je úzce spjatá se zaměřením této práce. Jako první následuje kapitola věnovaná komunitám, která obsahuje vysvětlení tohoto pojmu, historii vývoje, seznámení s cílovou komunitou a sociálním kapitálem. Druhá je kapitola věnovaná hendikepu, druhům tělesného postižení, dále představuji pravidla tenisu na vozíku s uvedením významu a důležitosti aktivního způsobu života. V poslední kapitole teoretické části se zaměřuji na integraci osob na vozíku do společnosti, dále na sociální práci pro osoby tělesně postižené a v neposlední řadě se věnuji komunitnímu dobrovolnictví, jež je důležitou součástí života sportovců na vozíku.

1.1. Komunita a sociální kapitál

Tento pojem považuji za klíčový pro mou práci, proto mu věnuji začátek teoretické pasáže. Komunity jako pojem vysvětluji ze dvou perspektiv - z pohledu sociologů a z pohledu sociálních pracovníků. Snažím se o vysvětlení dimenzí a druhů komunit tak, abych ze získaných poznatků mohla v práci dále vycházet. Pro získání komplexních informací věnuji podkapitolu historii komunit s následným zaměřením na komunitu stěžejní pro tuto práci, tzn. komunitu tenistů na vozíku.

Definice pojmu není jednoduchá, neboť se její verze neustále modifikují a vyvíjí stejně, jako společnost sama. Jedna z definic dle Kellera (1996, s. 512) zní: *„Jedná se o sociální útvar charakterizovaný jednak zvláštním typem sociálních vazeb uvnitř (mezi členy), jednak specifickým postavením navenek, v rámci širšího sociálního prostředí.“* Hartl (1997, s. 35) nabízí definici tuto: *„Komunita je místo, kde člověk může získávat emocionální podporu, ocenění a praktickou pomoc v každodenním životě.“*

Musil (1999) ucelil významy užití termínu komunita sociálními pracovníky, kteří tak označují ty, kteří sdílejí znevýhodnění, pak se jedná buď o kategorii znevýhodněných, nebo klientů. Profesionálním působením komunitního pracovníka, či potřebou klientů sdružit se vzniká organizovaná skupina znevýhodněných, o které autoři Popple a Willmott říkají: *„Organizované skupiny znevýhodněných klientů jsou zájmovými asociacemi účelově se sdružujících jedinců, v individuálních případech však mohou vykazovat rysy komunity nebo pospolitosti. Tuto směr*

asociativních a pospolitostních vazeb dobře vystihuje termín komunita zájmů.“ (Popple 1996, s. 4; Willmott 1986, s. 83-85) Komunitní pracovníci kromě klientů pracují také s jejich blízkými, aby se tak v jejich spolupráci spolu s profesionálními organizacemi mohli podílet na pomoci. Vzniká tak organizovaná síť založená na komunitních vazbách, můžeme zde ovšem hovořit i o neformálních sítích poskytujících neformální pomoc. Servisní komunita tedy označuje spolupráci rodin klientů s profesionálními organizacemi a následnou integraci formální a neformální péče. Dle Musila (1999) tedy činnost komunitních pracovníků usiluje o přechod znevýhodněných klientů k organizované komunitě zájmu, nebo k servisní komunitě.

Každá komunita má společné hlavní znaky, které popisují na vnitřním životě komunity. Vnitřní život komunity má podle Delanty (2000, s. 118) 3 základní dimenze, kterou tvoří jednak **solidarita**, tedy pocit sounáležitosti a kolektivity, někdy označována i jako smysl pro komunitu (sense of community) který se odráží v zodpovědném přístupu k členům komunity i k celému celku. Tento pocit je trefně popsán v knize Spořilov - Komunita a její osobnosti: „*Vzájemnost posiluje pocíťovaná jinakost.*“ (Rejl, 2017, s. 6) Výše zmiňovaný pocit komunity považuje mnohou autorů za hlavní znak komunit. „*Komunita je pocit sounáležitosti jejích členů, zájem jeden o druhého a o celou skupinu a společná víra, že potřeby členů komunity budou naplněny skrze pospolitost.*“ (Mattesich et al. 1997, s.57) **Důvěra** je další atribut vyjadřující otevřenost a těsnost vztahů uvnitř komunity, jako protiklad sociální distance a tajnosti. Poslední dimenzí je **autonomie**, tedy uznání, že jednotliví členové jsou ostatními uznáváni jako individuality.

Rozlišujeme také několik druhů komunit. Ve své práci se omezím na jejich definování dle jednotlivých vývojových podob, což jsou komunity lokální (sídelní), zájmové a virtuální. **Lokální** komunitu můžeme definovat jako skupinu „*lidí, kteří žijí na společném území, mají společnou historii, sdílejí společné hodnoty, společně se účastní různých aktivit a vyznačují se vysokým stupněm solidarity.*“ (Phillips 1993, s. 14) Pro **zájmovou** komunitu je, jak již název napovídá, charakteristický společný zájem. Činnost členů těchto komunit je organizovaná a navenek reprezentovaná sdružením, spolkem či klubem. Síť lidí sdílející podobné zájmy, pocity, ideály a názory, kdy během jejich vzájemné komunikace v kyberprostoru vznikají sociální vazby nazýváme komunitou **virtuální** (Frič a Vávra 2012, s.16-17).

1.1.1. Historie komunit

Termín komunita se ve společenských vědách poprvé objevil v souvislosti s nutností vysvětlení problémů sociální soudržnosti industriálních společností (hlavně v západní Evropě a USA)

koncem 19. století. Důležité je zde zmínit jméno německého sociologa Ferdinanda Tönniese, který ve svém díle *Community and Society* (1887) postavil poprvé proti sobě tradiční rurální společnost a společnost fragmentovanou, racionálně organizovanou. Poprvé ve svém díle hovoří o rozpadu tradičních rurálních komunit, pro které byl typický mikrosvět skládající se ze stabilních rodinných, sousedských a příbuzenských vazeb. Všechny procesy industrializace, urbanizace, individualizace a sekularizace s sebou přinesly rozpad těchto tradičních komunit. Lidé tedy byli více emancipovaní vzhledem ke komunitě. Na druhou stranu vztahy mezi nimi se stávají sociálně chladnými, lidé se stěhují do velkých měst a nadvládu přebírají instituce masové společnosti a masové komunikace (Frič a Vávra 2012, s. 11).

Historický vývoj a proměna komunit nám demonstruje, proč je vymezení pojmu nejednotné a složité, na což jsem odkazovala na samotném začátku této kapitoly. Dle Kellera (1996) jsou na vině proměny používání pojmu v čase. V 19. století se tento pojem užíval hlavně ve spojení s komunitou na vesnici, která představovala tradiční společenství. Postupem doby se termín komunita začal užívat v kontextu společenství lidí ve městech, kdy se empirická sociologie snažila nalézt řešení problémů spojených s urbanizací a těžiště problémů se tedy přeneslo od rasově a etnicky diskriminovaných oblastí k problémům nesoucí život na perifériích. V době masové společnosti, tedy v době existence novodobého sociálního útvaru, je pojem užíván v kontextu hledání duchovně spřízněných osob ve skupinách, ve kterých již není lokální vymezení rozhodující. V současnosti je komunita nejčteněji definována na základě sdílení zájmu či lokality.

V 21. století jistě nemohu opomenout jmenovat ještě jednu důležitou platformu, kam se přesunula a kde se elektronizovala velická část sociální interakce, a tou je kyberprostor, potažmo tedy internet. Právě tyto virtuální komunity a sociální sítě mají v dnešní době držet společnost pohromadě a revitalizovat sociální vztahy mezi lidmi. Přikláním se k názoru amerického politologa Roberta Davida Putnama, který říká, že elektronické komunikační technologie nejsou až takovým přínosem, neboť jedince spíše izolují v jejich soukromí a nesou s sebou také úbytek verbální komunikace a času, který by mohl být stráven osobně v komunitě, nikoliv virtuálně (Frič a Vávra 2012, s. 14).

Vývoj komunit tedy přesně historicky koresponduje s vývojem společnosti samotné. I v dnešní uspěchané, trošku neosobní době, kdy svět ovládají masová média a nacházíme se tváří v tvář přelidněnosti světa, může znít až neuvěřitelně, že se někteří lidé můžou cítit osamocení a

izolovaní mimo společnost. Právě proto se domnívám, že komunity jako takové mají v našich životech nenahraditelné místo, stejně, jako tomu bylo i v minulosti.

1.1.2. Komunita tenistů na vozíku

Tato komunita, která je stěžejní pro mou práci, je typickou organizovanou komunitou zájmovou. Společným zájmem jejich členů je tenis, což je sice individuální sport, nicméně hráče na vozíku zpravidla zastupují jejich sportovní kluby. V České republice je to Český tenisový svaz vozíčkářů, který funguje na principu formální dobrovolnické práce, které se věnuji dále v mé práci. Věkové rozložení členů je 23–60 let, z toho pouze 12 % všech členů jsou ženy, což koresponduje s výše zmíněnou statistikou v úvodu z roku 2016, kde je jasně vidět, že mužů na vozíku každým rokem přibývá mnohonásobně více, než žen. Každý člen komunity bydlí v různé části republiky, věnuje se své rodině, zaměstnání a tréninkům a ostatním zájmům v místě svého bydliště. Několikrát do roka se účastní mezinárodních turnajů pod záštitou ITF (International Tennis Federation) a dalších českých turnajů. Mnoho soustředění a volnočasových aktivit si tato komunita organizuje sama nebo za pomoci komunitních dobrovolníků, kteří jsou nepostradatelnou součástí světa tenistů na vozíku.

V této souvislosti považuji za důležité zmínit, že většina členů této komunity nemá hendikep od narození, ale získaný v průběhu života následkem nehody nebo onemocnění, kdy následně byli nuceni změnit svůj dosavadní život a začít „od nuly“. Právě tehdy, v období adaptace na nový způsob života, přišla většina z nich poprvé do kontaktu se sociálním pracovníkem, poprvé se mnozí setkali s otázkou integrace, čemuž se dále ve své práci podrobněji věnuji.

1.1.3. Sociální kapitál

Těžištěm teoretické základny pro mou práci je vedle komunity také sociální kapitál. Sociální kapitál¹ jako takový reprezentuje vlastnost sociálního systému. Je jakousi přidanou hodnotou, která nově vzniká prostřednictvím interakce prvků (konstituentů) daného systému. Sociální interakce, které jsou založené na vzájemně akceptovaných pravidlech sociálních vztahů a důvěře, způsobují reprodukci, rozvíjení a udržování sociálního kapitálu formou přenosu a sdílení informací, zdrojů a znalostí mezi jedinci uvnitř sociálních sítí a skupin. Představuje

¹ V odborné literatuře se často můžeme setkat s pojmem společenský kapitál.

sociální vazby, které umožňují lehčí koordinaci a kooperaci mezi lidmi navzájem, tím dochází ke snižování transakčních nákladů a ke zvyšování celkové efektivity systému. Jedná se tedy o propojení jednotlivých aktérů, skrze které dochází k efektivnějšímu dosahování společných cílů (Sýkora a Matoušek 2009, s. 51).

Jeho koncept byl vytvořen ke konci 80. let minulého století a jako první jej definoval francouzský sociolog a antropolog Pierre Bourdieu: „*Sociální kapitál je suma aktuálních nebo potencialních zdrojů, která vychází z vlastnictví trvalé sítě více či méně institucionalizovaných vztahů a známostí, jinými slovy členství ve skupině, které vybavuje každého člena kolektivně vlastněným kapitálem, tedy různými oprávněními.*“ (1986, s. 51) Další sociolog, Nan Lin o sociálním kapitálu říká, že se jedná o: „*zdroje zakotvené v sociálních sítích jedince, které mohou být definovány skrze vazby v sítích*“ (2001 in Lin 2008, s. 51) Vymezení těchto dvou autorů uvádím úmyslně společně, neboť jsou oba dva zastánci individuálního pojetí sociálního kapitálu, jemuž se dále věnuji. Protikladem individuálního pojetí je, jak asi tušíme, pojetí kolektivní, které zastávají dva američané, Robert Putnam a James Samuel Coleman. Putnam sociální kapitál považuje za: „*rysy sociální organizace jako důvěra, normy a sítě, které mohou zlepšit efektivitu fungování společnosti usnadňováním koordinovaných akcí.*“ (1993, s. 167) Jako poslední J. S. Coleman nabízí definici: „*sociální kapitál je definován svou funkcí. Není to jednoduchá entita, ale skládá se z více entit, které mají společné dvě charakteristiky: všechny se skládají z některých aspektů sociální struktury a usnadňují určité činnosti jednotlivců, kteří jsou uvnitř struktury.*“ (1988, s. 98)

Ráda bych se blíže věnovala pojetím a formám sociálního kapitálu, které byly naznačeny v předchozím odstavci. Jak označení napovídá, o **individuálním**, nebo **kolektivním sociálním kapitálu** hovoříme podle toho, zda daná forma přináší zisk jednotlivci, skupině/komunitě nebo společnosti jako celku. Můžeme tedy na něj nahlížet jako na vlastnost individua (Bourdieu, Lin), nebo jako na vlastnost společnosti (částečně Coleman, Putnam). Individuální úroveň sociálního kapitálu se podle Šafra a Sedláčkové dále rozděluje na dvě složky: **mobilizační**, pro kterou je typická vysoká míra aktivace sociální sítě za účelem vytváření zisku, a **interakční složka**, pro kterou je stěžejní intenzita společenské interakce jedince a jeho okolí (2006, s. 42). Naopak podle Putnama můžeme dále formy kolektivního kapitálu na **svazující (defenzivní)**, kdy jsou typické silné vazby mezi jednotlivci, pomocí kterých se brání negativním vlivům zvenčí, dochází tedy k zabraňování proniknutí nejistoty a nebezpečí do skupiny. Tento kapitál je založen na silné vnitřní loajalitě a důvěře. **Přemostující (ofenzivní) sociální kapitál** je

považován za velice přínosný a podnětný ve vztahu k společenskému rozvoji a rozvoji občanské společnosti samotné. Zde jsou typické vzdálenější kontakty se slabšími a nestálými vazbami, často dochází ke spokojování jedinců napříč různými sociálními skupinami, které sdružuje společný zájem či snaha o dosažení společného cíle (2000).

Jak tedy jasně vyplývá, sociální kapitál podporuje spolupráci mezi jednotlivci, opakovanými interakcemi mezi nimi potom dochází k vytváření vzájemné důvěry v rámci sítí a díky tomu mohou pak jedinci, nebo komunity samotné spolupracovat, fungovat a naplňovat společné cíle velice efektivně.

Ráda bych zde zmínila, že je důležité uvědomit si ambivalentnost sociálního kapitálu a konkrétně to, že sebou pro jedince nemusí nést pouze pozitivní efekt, ale i nežádoucí a škodlivé dopady. Lze uvést příklady čtyř **negativních důsledků sociálního kapitálu** podle Portese, kterými jsou: **exkluze outsiderů, vytváření nadměrných nároků na členy skupiny, redukce individuální svobody a v neposlední řadě normy snižující ambice jednotlivých členů** (1998, s. 15).

Z předchozího textu a z všeobecně známého citátu řeckého filosofa Aristotela vyplývá, že člověk je tvor společenský² a má potřebu se sdružovat, cítit sounáležitost, pochopení a podporu. Tak tomu bylo, je a bude. Domnívám se, že pokud člověk projde náročnou životní zkouškou, může být tato potřeba ještě umocněna a znásobena. Pro vyrovnání se s novou životní situací je důležité, aby své strasti a radosti mohl sdílet s někým, kdo si prožívá něco podobného, s kterým jej pojí nějaký společný znak či zájem a společně hledat cestu dál. Kladu si tedy otázky: *Jak samotní tenisté vnímají svou komunitu? Jaké benefity skýtá členství v ní? Proč jsou jejími členy? Velké množství autorů tvrdí, že komunity jako takové jsou díky globalizaci a vývoji společnosti již přežitkem a mrtvým útvarem a já se ptám: Je tomu skutečně tak?*

1.2. Hendikep a tenis hráčů na vozíku

V této kapitole stručně představuji hendikep a dále jednotlivé druhy tělesných postižení, které se nejčastěji týkají členů komunity, následně pro ucelení informací a celkového pohledu představuji tenis pro vozíčkáře jako takový, uvádím pár informací z historie sportů pro

² Odkaz na citát významného řecké filosofa Aristotela ze Stageiry: „Homo est animal sociale“ – v překladu „Člověk je tvor společenský“.

sportovce na vozíku a v neposlední řadě zdůrazňuji a rozebírám význam sportovních aktivit pro tyto lidi.

Co vše se schovává pod pojmem hendikep? Hendikep je nepříznivý stav vyplývající z poruchy/defektu a omezuje nebo znemožňuje běžné plnění úloh, stěžuje uplatnění jedince v rámci porovnání s většinovou společností, celkově stěžuje uplatňování cílů (Fischer et al. 2014, s. 23).

1.2.1. Typy tělesného postižení

Nejprve bych chtěla upozornit na vymezení zdravotního a tělesného postižení, neboť tyto pojmy často splývají a bývají nesprávně zaměňovány. Zákon č. 561/2004 Sb. (zákon o předškolním, základním a středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) uvádí tělesné postižení jako jednu z forem postižení zdravotního (Fischer et al. 2014, s. 56-57).

Důležité je i představení nejčastěji se vyskytujících typů tělesného postižení s jejich stručnou charakteristikou. Jako první jmenuji nejčastější formu tělesného postižení, **Dětskou mozkovou obrnu (DMO)**, jenž je neprogresivním a nestacionárním postižením centrální nervové soustavy (CNS) vedoucí k poruchám hybnosti, parézám (ochrnutím) nebo mimovolným pohybům. Vrozenou vývojovou vadou jsou **rozštěpy páteře**, které jsou druhou nejčastější formou tělesného postižení. Postupné chudnutí a ubývání svalových vláken, která se rozpadají a zanikají se označuje pojmem **Progresivní svalová dystrofie**. Široká veřejnost asi nejvíce vnímá a setkává se s **ochrnutím po poranění míchy**, které bývá příčinou různých nehod, jako jsou automobilové/motocyklové havárie a skoky do vody. Při devastujícím poranění, zničení cév nebo rozšíření infekcí s celkovými septickými projevy obvykle dochází k **amputaci postižené končetiny** (Kudláček a Ješina 2013, s. 15-22).

Lidé trpící takto fatálním tělesným postižením v drtivé většině následně ke svému pohybu používají invalidní vozík, který ovšem není a nutně nemusí být brzdou či překážkou v uskutečňování jejich cílů a zájmů. Pokud je to zdravotně možné a jedinec je dostatečně silný a motivovaný, může kromě běžných každodenních úkonů zvládat i ty, které nejsou nezbytně nutné pro každodenní přežití a zajištění základních životních potřeb jedince, ovšem které přinášejí radost, pohyb a obohacují jeho vnitřní život. Jednou z těchto aktivit může být, kupříkladu, i tenis.

1.2.2. Tenis hendikepovaných hráčů na vozíku

Začátek hraní tenisu osobami na vozíku na profesionální úrovni se ve světě datuje k roku 1976, v ČR je to rok 1995, kdy vznikl i Český tenisový svaz vozíčkářů. Kategorie jsou, oproti klasickému tenisu, celkem tři: mužů, žen a kvadruplegiků. Poslední kategorie je kategorie smíšená, kde je povoleno hrát v případě potřeby i na elektrickém sportovním vozíku, neboť hráči mají ochrnuté, nebo nedostatečně funkční všechny čtyři končetiny. Pravidla jsou podobná těm klasického tenisu, jako základní rozdíl je však třeba uvést toleranci dvojdropadu na soupeřově polovině. Za důležité považuji zmínit, že sportovci pro hru tak, jako v jiných sportech pro vozíčkáře, užívají speciální sportovní vozík, který je již na první pohled diametrálně rozdílný. Je lépe ovladatelný, rychlejší, lehčí, jinak vyvážený, stabilnější, celkově jeho konstrukce a užití materiálu je odlišné.

1.2.3. Historie sportu vozíčkářů

Zajímavostí je, že první uživatel vozíku nebyl člověk se zdravotními problémy, nýbrž člen anglického královského dvora, který v roce 1662 křeslo na kolech vynalezl pro svou pohodlnost. Teprve ve 20. století vozík přinesl užitek osobám postiženým a ochrnutým, tedy skutečně těm, kdo ho potřebovali. V průběhu následujících let se začal zvyšovat a formovat zájem o sportovní aktivity osob na vozíku, také kvůli válečným následkům, jelikož mnoho mladých lidí po bojích ve světových válkách zůstalo na invalidním vozíku (Kábele 1992, s.12).

V současné době mají vozíčkářské sporty své vlastní soutěže, mistrovství a jsou součástí i paralympijských her. Téměř každý sport dokáže být s drobnými úpravami přetransformovaný pro osoby na vozíku a v dnešní době se jich provozuje nepřeberné množství: golf, florbal, rugby, šerm, basketbal, stolní tenis, lehká atletika, lukostřelba, lyžování a v neposlední řadě tenis.

1.2.4. Význam sportovních aktivit pro osoby na vozíku

Pravidelná tělovýchovná činnost má nezastupitelné místo v životě všech jedinců, osoby se zdravotním postižením nevyjímaje. Sportovní aktivity osob na vozíku pozitivně ovlivňují zdravotní, psychické a sociální sféry jejich života. Dochází k rozvoji individuálních schopností jedince, získávání částečné/úplné samostatnosti, seberealizaci, formují se psychické vlastnosti a překonávají se sociální bariéry (Kábele 1992, s. 10-12).

Jak je uvedeno výše, tělesné postižení je velice závažným činitelem v životě jedince, které dokáže převrátit dosavadní život člověka. Nemusí to však nutně znamenat, že tím život obecně, potažmo život kvalitní a aktivní končí. Přestože život na vozíku není jako byl dříve, pokud má člověk dostatek vlastní síly, motivace, možností, podpory jak od rodiny, členů komunity, tak od institucí a orgánů, může i nadále žít plnohodnotným aktivním životem. Veliký smysl spatřuji ve sportovních aktivitách, neboť i aktivity individuálního charakteru bývají většinou v rámci skupiny, takže člověk je členem komunity, což s sebou přináší obrovské množství benefitů. Celkově má tento způsob života obrovský přesah a dopad na kvalitu života obecně, což se snažím dokázat ve svém výzkumu.

1.3. Integrace a možnosti sociální práce

Pokud se tedy stane, že člověk vlivem nemoci či úrazu zůstane odkázán na invalidní vozík, je důležitá existence institucionální sítě, kam se může jedinec obrátit o pomoc. Kromě zdravotníků, rodiny klienta a jiných institucí vidím zásadní roli v sociální práci, která zaujímá nezastupitelné místo a může pozitivně ovlivnit život jedince v několika rovinách: osobní, zdravotní, psychické, fyzické, sociální, pracovní a finanční.

1.3.1. Integrace a fenomén sociálního vyloučení

Jak je všeobecně známo a vyplývá to ze samotné podstaty sociální práce, úkolem sociálních pracovníků a sociální práce jako takové je kromě podpoření klientova sociálního fungování, zprostředkovat klientovi kontakt s institucemi, které mu mohou poskytnout potřebné zdroje a služby, tak i integrovat jedince do společnosti a předcházet tak sociálnímu vyloučení. V mém případě, při zohlednění práce s uvedenou cílovou skupinou klientů, hovoříme o integraci jako o zapojování osob se zdravotním postižením do intaktní³ společnosti.

Co se týká fenoménu sociálního vyloučení (exkluze), je to bezesporu jedna z nejtěžších životních situací, která se může člověku stát. Často se setkáme s pojmy exkluze a marginalizace. Exkluzí označujeme odsun jedinců a komunit mimo společnost, pojem marginalizace znamená jejich odsouvání na okraj společnosti (Mareš 2002). Důležité je také zmínit, že sociální exkluze může být chápána na jedné straně jako proces (vyučování) a na

³ Též můžeme označit jako většinovou populaci či nedotčenou společnost.

straně druhé jako stav (vyloučení). Sociální exkluze má mnoho dimenzí (Percy-Smith 2000): dimenze ekonomická (nízký příjem, dlouhodobá nezaměstnanost...), sociální (rozpad tradiční domácnosti a manželství, sociální izolace, sociálně patologické jevy), politická (upírání politických práv, nízká účast ve volbách...), komunitní (nedostupnost služeb, devastované prostředí a obydlí...), individuální (fyzický nebo mentální hendikep či nemoc, ztráta sebevědomí a sebeúcty...), skupinová (koncentrace uvedených charakteristik vyloučení v určitých sociálních skupinách) a dimenze prostorová (koncentrace vyloučených v oblastech s kumulací rizikových vlivů a bez odpovídající kvality života).

Co vše tedy s sebou nese sociální vyloučení pro osoby na invalidním vozíku a jakým způsobem se jedinců dotýká? Důležité je v této souvislosti zmínit sociální politiku, která pomocí mechanismů a v protiváze sociální exkluze nastavuje naopak sociální začlenění, ovšem její opatření mají hlavní vliv hlavně na dimenzi ekonomickou a politickou, ostatní dimenze je nutné svěřit do rukou právě například sociálních pracovníků. Ráda bych výše uvedené demonstrovala na konkrétních příkladech. Ekonomické aktivity, například aktivity na trhu práce, může sociální politika nejrůznějšími nástroji jako opatřením proti diskriminaci, pozitivní diskriminaci, aktivní politikou zaměstnanosti, přístupem rovných šancí či sociálními službami, zajistit vhodné podmínky a možnosti na trhu práce právě i pro hendikepované. Pokud vezmeme sociální dimenzi, pod kterou si můžeme představit omezenou šíři a kvalitu kontaktů a neparticipaci v sociálních skupinách, právě sociální práce jakožto nástroj sociální politiky může zapůsobit spoluúčastí a partnerstvím na prevenci izolace, rozšíření a prohloubení sociálních kontaktů a sítě (Mareš a Syrovátka 2008, s. 279-281).

1.3.2. Sociální práce a lidé na vozíku

Role sociálního pracovníka spočívá v pomoci při integraci znevýhodněných jedinců do společnosti, kdy je nutné dbát na zlepšení vnímání těchto jedinců společností, být nápomocen nalezení jejich uplatnění a místa ve společnosti, poskytnout základní a odborné sociální poradenství, komplexně informovat klienta o možnostech sociálních služeb a celkově odstranit společenské bariéry a nerovnosti. Zde vidím smysl sociální práce, která má (kromě jiného) za poslání naplňovat sociální potřeby a dbát na rozvíjení lidských možností.

Historické pozadí sociální práce můžeme chápat také jako cestu za objevováním potřeb a následné přetváření společnosti tak, aby byla systémem schopným tyto potřeby adekvátně uspokojovat (Hartl 1997, s. 48). Právě Hartl ve své práci užívá definici sociálních potřeb dle

Bradshawa (1981). **Normativní potřebou** je ta, kterou odborník definuje jako potřebu v dané situaci, je stanoven požadovaný standard a ten je konfrontován s již existujícím standardem. Pokud se klientovi požadovaný standard nedostává, je tím považován za toho, kdo má potřebu. Potřeba, kterážto je přáním a chtěním, je označována za **potřebu pociťovanou**. Pokud má být dokázána potřeba nějaké služby, je klientovi kladena otázka, zda cítí její potřebu. Tato potřeba je omezena vnímáním jednotlivce, je důležité, zda klient ví, že je daná služba vůbec k dispozici, či v jiných situacích je dáno nechutí přiznat si ztrátu vlastní nezávislosti. Potřeba vyjádřená činem je druh **vyjádřené potřeby**. Klient, pokud necítí potřebu, obvykle nežádá o poskytnutí služby, na druhou stranu často dochází k situaci, kdy požadavkem klienta není vyjádřena pociťovaná potřeba. **Komparativní potřeba** je ta, kde se měřítko této potřeby získává pomocí studia charakteristik populace, která přijímá nějakou službu. Pokud je zde existence lidí obdobných charakteristik, kteří ale službu nepřijímají, vyplývá z toho, že mají její potřebu. Tato definice může být užívána jak pro určení potřeb jednotlivých klientů, tak oblastí jejich života. S těmito čtyřmi charakteristikami může dále sociální pracovník pracovat uvedením do vzájemných vztahů.

Jsem přesvědčena, že obzvlášť klíčovou úlohou je poskytnutí základního sociálního poradenství, neboť jak je řečeno v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace. Uvědomíme-li si, že lidé před nehodou nebo nemocí nikdy nemuseli problémy nově vzniklé situace řešit, často tedy vůbec nevědí o všech možnostech, které zde jsou k tomu, aby jim pomohly při jejich další cestě. Konkrétně velká část široké veřejnosti stále neví o existenci, nebo nezná přesné podmínky pro poskytnutí dávek pro osoby se zdravotním postižením nebo příspěvku na péči, které vyplácí Úřad práce. Celkově bych se nebála těmto dávkám, s přihlédnutím k jejich významům pro lidi na vozíku, udělit přívlastek „finanční berličky“, díky kterým se může klient, alespoň obrazně, zase postavit na vlastní nohy. Když se člověk stane tělesně postiženým, musíme si uvědomit, že kromě krize osobnostní, zdravotní a sociální často nastává i krize finanční, spojená se ztrátou zaměstnání přímo klienta, nebo i jeho partnera/partnerky, pokud po stabilizaci zdravotního stavu klienta a jeho návratu do domácího prostředí zůstane doma a pečuje o něj. K tomu všemu stoupají nově vzniklé náklady spojené se ztrátou mobility.

Jednu finanční podporu v tomto případě představuje **příspěvek na péči**. Tento příspěvek je právně upraven v druhé části výše uvedeného zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a

má na něj nárok každá osoba, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnání základních životních potřeb. Posuzují se zde čtyři stupně závislosti (lehká, středně těžká, těžká a úplná závislost) a ty jsou přiznány dle toho, kolik základních životních potřeb (mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost) není osoba z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zvládat sama. Dále jsou kategorie ještě rozděleny na osoby do 18 let a starší 18 let věku. Výše příspěvku je rozdělena dle stupňů závislosti opět na dvě kategorie do a od 18 let věku, finanční výše příspěvku se pohybuje od 880 Kč do 13 200 Kč za kalendářní měsíc.

Další možnosti příspěvků jsou upraveny zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. Důležité je klientům předat informaci, že se poskytují dva druhy dávek, jednak příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku. Nárok na **příspěvek na mobilitu** má držitel průkazu ZTP, který se opakovaně v kalendářním měsíci za úhradu dopravuje nebo je dopravován a nejsou mu poskytovány pobytové sociální služby dle zákona o sociálních službách. Tento příspěvek je v současné době ustanoven na částku 550 Kč za kalendářní měsíc. **Příspěvek na zvláštní pomůcku** může být poskytnutý i na pořízení/úpravu motorového vozidla či na speciální zádržný systém a nárok má ta osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí. Detailní podmínky pro poskytnutí jednotlivých příspěvků a jejich výše stanovuje zákon a prováděcí vyhláška. Pořízení zdvihacích a zvedacích plošin, úprava motorového vozidla na ruční řízení či pořízení motorového vozidla, stavební práce spojené s uzpůsobením obydlí (například koupelny a toalety) či přenosná rampa významným způsobem zlepšují kvalitu života, podpoří a mobilizují schopnosti a podpoří jejich samostatnost. Všechny tyto faktory jsou nesmírně důležité pro každodenní fungování těchto jedinců.

Pomocí při práci na finanční stabilitě klienta to ovšem nekončí. Neméně důležité je i v rámci sociálních služeb poskytnout kromě sociálního poradenství i informace ohledně služeb sociální péče, které zde jsou pro klienty, a ti je mohou využívat a naleznout tam specializovanou a odbornou pomoc a oporu na míru jejich potřebám a kde se s klienty může dále pracovat na rozvíjení jejich schopností a mobilizaci jejich zdrojů na cestě k potřebné samostatnosti. Pro tuto konkrétní cílovou skupinu se nejčastěji jedná o centra denních služeb, denní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, chráněné bydlení, nebo například specializované poradny pro osoby se zdravotním postižením. Všechny tyto služby sociální péče tvoří provázanou síť

napříč Českou republikou. Právě díky organizacím jako je Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, Liga Vozíčkářů, Svaz tělesně postižených v České republice nebo Centrum Paraple, se lidé dostanou k širokému spektru odborné pomoci, informací, služeb a terapií. Pracovníci sociálních služeb zde můžou po zmapování konkrétní životní situace též prostřednictvím individuálního přístupu klienty motivovat ke sportovním aktivitám.

Sociální pracovník, vědom si této roviny a současně disponující povědomostí o možnostech sportovního vyžití pro osoby na vozíku, tak plní významnou úlohu, která nespočívá pouze v poradenství ohledně dávkového systému, ale dává možnost podnitit vlastní iniciativu a aktivitu jedince při začleňování do běžného způsobu života.

1.3.3. Komunitní dobrovolnictví

Jak je uvedeno v předchozím odstavci, sociální (zdravotní, nebo i vzdělávací služby) pro osoby s tělesným postižením jsou v dnešní době z velké části provozované státem, nicméně stále více a více narůstá počet spolků, sdružení a dobrovolníků zapojujících se do těchto aktivit. Definice dobrovolnické práce, dle manuálu Mezinárodní organizace práce OSN (ILO – International Labour Office), zní: *„Neplacená, nepovinná práce, což je čas, který jednotlivci bez nároku na plat věnují aktivitám vykonávaným pro lidi mimo jejich vlastní domácnost, a to buď prostřednictvím organizace anebo přímo.“* (ILO 2011, s.13)

Dobrovolnictví rozlišujeme jednak na **formální** (organizované) a **neformální** (neorganizované) a také rozlišujeme tři druhy dobrovolnické pomoci, mezi kterou zahrnujeme **pomoc ve formě neplacené práce, občanského aktivismu a zábavy** (volnočasové aktivity). Příjemci této pomoci jsou většinou členové komunity, a tedy komunita jako celek, přičemž členové samotní jsou taktéž nositeli komunitního dobrovolnictví. Jedná se o provázaný spojený systém, jedno bez druhého by nemohlo existovat, neboť dobrovolnictví je rysem komunity a komunita je přirozenou součástí komunitního dobrovolnictví (Frič a Vávra 2012, s.27-29). V dnešní době se může zdát až neuvěřitelné, že se někdo rozhodne svůj čas věnovat někomu jinému, často i cizímu, nezištně. Jaké jsou tedy motivy k takovému jednání? Již výše zmiňovaní autoři ve svém díle vycházejí z Hardill et al (2007, s. 395-412), kteří uvádějí, že dobrovolníci se prostřednictvím dobrovolnické činnosti řadí do společnosti a tím se vyhnou vyloučení, v určité míře je to také otázka společenské prestiže, pověsti a respektu v komunitě, je to nástroj společenské seberealizace, sebeúcty a možnost zviditelnění se. Já osobně bych ráda ještě uvedla, že je to, zcela jistě, ukazatel hodnot a norem, které dobrovolníci vyznávají a prostor pro

sebevyjádření a konstruktivní trávení času s obrovským přesahem do života nejen vlastního, ale také ostatních členů komunity.

Pro české komunitní dobrovolnictví jsou typické tři druhy: neformální, formální a virtuální komunitní dobrovolnictví. Pro **neformální komunitní dobrovolnictví** je charakteristická dobrovolnost, formálně neorganizovaná a neplacená činnost, kterou iniciují jednotlivci a nezprostředkovává jí žádná organizace. Dala by se označit za spontánní aktivitu, kterou nikdo neřídí a s touto formou dobrovolnictví není spojena žádná byrokratická činnost. Do této kategorie dobrovolnictví řadíme hlavně spontánní sousedskou a občanskou výpomoc, kdy může docházet k poskytování opory v těžkých časech, reciprocitě při řešení praktických problémů domácnosti formou protisluzeb, podpoře a udržování společenského života komunity, sankcionování chování jiných členů komunity atd. Formální komunitní dobrovolnictví je taktéž dobrovolná a neplacená činnost vykonávaná však v rámci nějaké komunitní organizace, jejímž cílem je prospěch komunity, je formálně organizovaná a obvykle spojená s administrativní zátěží, která se odvíjí od velikosti organizace. Oblast působení je velice široká, dá se říci, že sem řadíme všechny typy dobrovolnické činnosti, jako například: poskytování služeb (sociálních, humanitárních, vzdělávacích...), zábava – podpora sportu, rekreace a zájmových činností, advokacie – ochrana zájmů a práv určitých skupin obyvatelstva a v neposlední řadě podpora víry a náboženství. V drtivé většině se jedná o neziskové občanské organizace (občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy a družstva) pro které je typický vysoký stupeň samoregulace, amatérský přístup a závislost na dobrovolnické aktivitě svých členů. **Virtuální komunitní dobrovolnictví** (též označované jako e-volunteering) se odehrává částečně, nebo úplně přes internet. Hovoříme zde poskytování kyberservisu, pod kterým si můžeme představit online-mentoring, online-poradenství, vzdělávací kurzy atd. Tento typ dobrovolnictví zahrnuje jak organizovanou, tak neorganizovanou dobrovolnickou práci, neboť dobrovolníci mohou činnost vykonávat individuálně a neformálně, nebo v rámci organizace (Frič a Vávra 2012, s.32-36).

Z výše uvedeného jasně vyplývá důležitost a význam formálního komunitního dobrovolnictví pro komunitu tenistů na vozíku, jelikož právě díky ní mají možnost participovat na životě komunity spolu s životem svým, problémům svým a tím i komunity, vykonávat sport a žít aktivní způsob života spolu s ostatními členy komunity. Troufám si tvrdit, že bez komunity a s tím spojených komunitních dobrovolníků (chcete-li komunitních aktivistů) by život a možnosti jejich členů nebyly ani zdaleka takové, jaké jsou.

S výše zmíněnou pomocí a podporou existují v rámci většinové společnosti, ne mimo ni. *Ve výzkumu si kladu otázku: Jak a díky čemu se cítí integrování do společnosti? Na základě jejich vlastních zkušeností, v čem spatřují prostor pro změnu a je potřeba?* Domnívám se, že pohled této komunity a jejich vlastní zkušenost poskytne odpovědi a náhled na situaci nejen mně, ale i rodinám, sociálním pracovníkům, komunitním dobrovolníkům a široké veřejnosti.

2. Metodologická část

Další část mé práce patří metodologii výzkumu. Jako první definuji a vysvětluji hlavní a dílčí cíle mého výzkumu, které za využití transformační tabulky následně transformuji do tazatelských otázek použitelných v samotném výzkumu. Jako další následuje zdůvodnění vybrané výzkumné strategie a výzkumného souboru, popisují, jak výzkum probíhal a zhodnocuji způsob analýzy dat získaných z výzkumu. V neposlední řadě uvádím některá možná etická rizika, která jsou s výzkumem spojena.

2.1. Formulace hlavního a dílčích cílů výzkumu

Hlavní cíl, který jsem si stanovila ve výzkumu je zjistit, jak a pomocí čeho ovlivňuje příslušnost ke komunitě tenistů na vozíku integraci do intaktní společnosti. Aby byly cíle mé bakalářské práce naplněny, vydefinovala jsem si **dílčí výzkumné cíle**, které konkrétně zní:

DVC1: Zjistit, jaký význam pro tyto osoby představuje samotné členství v komunitě a jak ji vnímají.

DVC2: Zjistit, jak jsou členi komunity spokojeni se svým postavením v komunitě a mimo ni.

DVC3: Zjistit, jak dochází v dané komunitě k využívání jejího sociálního kapitálu.

DVC4: Zjistit, jak a díky čemu se cítí integrováni do společnosti.

2.2. Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka číslo 1: Transformační tabulka

Dílčí výzkumný cíl	Indikátory	Sada tazatelských otázek
DVC1: Zjistit, jaký význam pro ně samotné členství v komunitě představuje a jak komunitu samotnou vnímají.	Klady a zápory členství	TO1: Povězte mi, jaké výhody si myslíte, že Vám členství v komunitě tenistů na vozíku přináší?

		TO2: Vnímáte i nějaké nevýhody, pokud ano, povíte mi jaké?
	Přínos v běžném životě	TO3: Jak a jakým způsobem Vás příslušnost k této komunitě ovlivňuje i v běžném životě?
DVC2: Zjistit, jak jsou členi komunity spokojeni se svým postavením v komunitě a mimo ni.	Postavení v komunitě	TO4: Co mi můžete povědět o Vašem postavení v této komunitě? Jak jej vnímáte?
	Postavení mimo komunitu	TO5: Co si myslíte o Vašem místě a postavení mimo ni? Povězte mi o tom.
	Místo pro změnu	TO6: Z toho, co jste mi teď řekl/řekla, co si myslíte, že by se mohlo/mělo změnit?
DVC3: Zjistit, jak dochází v dané komunitě k využívání jejího sociálního kapitálu (informantům bude náležitě pojem a jeho náležitosti vysvětlen).	Hájení zájmů	TO7: Jak ve Vaší komunitě hájíte své zájmy? TO8: Jakým způsobem se ve Vaší komunitě hájí zájmy společné?
	Způsob naplňování cílů	TO9: Můžete mi povědět, jak naplňujete své cíle v rámci této komunity? TO10: Ráda bych se dozvěděla, jakým způsobem dochází k naplňování

		společných cílů celé Vaší komunity, povíte mi o tom?
	Negativa sociálního kapitálu	TO11: Zajímá mě, zda jste se někdy setkal/a s negativním efektem sociálního kapitálu? (příklady budou vysvětleny v samotném rozhovoru)
DVC4: Zjistit, jak a díky čemu se cítí integrování do společnosti.	Pocit integrace	TO12: Můžete mi říct a popsat, jak vnímáte pocit sounáležitosti s většinou společností?
	Možnosti zlepšení	TO13: Myslíte si, že je zde, v otázce integrace, prostor pro změnu a jaká by popřípadě měla být?

2.3. Odůvodnění výběru výzkumné strategie

Pro svou práci jsem se rozhodla využít kvalitativní výzkumnou strategii, neboť s ohledem na povahu výzkumu a jeho cíl jsem přesvědčena, že je vhodnější, pokud výsledek bude vyjádřen v nenumerických hodnotách. Jelikož chci zprostředkovat názory a zkušenosti tenistů na vozíku jejich očima, je rozhodně kvalitativní metoda tím nevhodnějším nástrojem. Nejvíce se osobně ztotožňuji s definicí tohoto přístupu podle Švaříčka a Šedřové: „*Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu*“ (2007, s. 17)

Jako techniku sběru dat jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor hlavně proto, že mi poskytuje ke sběru informací dostatečnou oporu v podobě předem dané struktury a zároveň

flexibilitu, neboť mám v případě potřeby možnost dotazovat se na klíčové věci, prohlubovat některé otázky nebo je podrobně vysvětlit. „*Polostrukturovaný rozhovor kombinuje výhody a minimalizuje nevýhody obou krajních forem rozhovorů, tj. nestrukturovaného a strukturovaného.*“ (Reichel 2009, s. 111-112) Tato trefná a výmluvná definice stručně shrnuje důvody, proč jsem si právě tuto metodu pro svou práci vybrala.

2.4. Odůvodnění a charakteristika vybraného výzkumného vzorku

Pro svůj výzkum jsem se rozhodla aplikovat záměrný výběr účelový. Nespornou výhodou při výběru výzkumného vzorku byl fakt, že členy této komunity již řadu let osobně znám, tudíž jsem mohla k výběru informantů přistoupit selektivně za účelem zajištění rozmanitosti a eliminace zkreslení výsledku výzkumu. Při výběru jsem se soustředila na to, jak dlouho je jedinec hendikepovaný a jak dlouho je členem komunity.

Počet informantů předem stanoven nebyl, dbala jsem na dodržování zásady, aby každý nový informant do výzkumu vnášel nové cenné poznatky a informace, ze kterých se dále může vycházet. Díky tomuto postupu je konečný počet informantů 8, z toho je 6 mužů a 2 ženy. Věkové rozmezí je 24–50 let, délka trvání hendikepu je také velice rozmanitá, jeden informant je hendikepovaný od narození, jinému se stala vážná nehoda teprve před 2 lety. Délka členství v komunitě se u tohoto vzorku informantů pohybuje od 1 roku až do 25 let.

Tabulka číslo 2: Tabulka informantů

Pracovní označení informanta	Další validní informace (pohlaví, věk, jak dlouho hendikepovaný, typ postižení, doba členství v komunitě)
A1	Ž, 50 let, hendikepovaná 36 let, paraplegie ⁴ , 10 let členkou komunity
A2	M, 41 let, hendikepovaný 23 let, paraplegie, 14 let členem komunity

⁴ Tento odborný pojem označuje ztrátu motorické funkce dolních končetin a je spojena s poraněním míchy (Ambler 2007, s. 84).

A3	M, 44 let, hendikepovaný 44 let, dysmelie ⁵ a skolióza páteře, 25 let členem komunity
A4	M, 44 let, hendikepovaný 25 let, paraplegie, 19 let členem komunity
A5	M, 40 let, hendikepovaný 14 let, paraplegie, 6 let členem komunity
A6	M, 24 let, hendikepovaný 16 let, paraplegie, 10 let členem komunity
A7	Ž, 29 let, hendikepovaná 9 let, paraplegie, 5 let členkou komunity
A8	M, 43 let, hendikepovaný 2 roky, paraplegie, 1 rok členem komunity

2.5. Průběh výzkumu

Abych během výzkumu postupovala, pokud možno co nejefektivněji, rozdělila jsem si jej do tří částí – přípravná část, praktická realizace výzkumu a poté jeho vyhodnocení.

V první, přípravné fázi, jsem se věnovala teoretické přípravě, abych byla co nejvíce do hloubky seznámena s důležitou odbornou literaturou a měla kvalitní teoretickou základnu pro svou práci a výzkum. V této fázi jsem vytvořila teoretickou část mé práce a část metodologickou. V této části jsem si také po sestavení tazatelských otázek ověřila, jak korespondují s výzkumnými cíli mé práce, zda jim náhodně vybraný potenciaální informant rozumí a došlo k poupravění formulace některých z nich. Potenciaální informanti, se kterými jsem konzultovala tazatelské otázky před zahájením výzkumu, nebyli do výzkumu samotného zařazeni, neboť jsem chtěla docílit toho, aby před samotným rozhovorem neznali znění otázek, neměli možnost se na ně připravit a byla tak zachována autenticita a možnost kvalitního prohlubování odpovědí během rozhovoru.

Při praktické realizaci výzkumu jsem dbala na to, aby podmínky rozhovoru byly pro informanty co nejpříjemnější, ponechala jsem na jejich výběru místo a čas. Před položením výzkumných otázek byl veden neformální rozhovor pro navození příjemného pocitu a atmosféry. Dále jsem

⁵ Označení se užívá pro vrozené vady dolních končetin, ke kterým může dojít buďto v průběhu prenatálního období, nebo vlivem genetických predispozic (Dungl 2014, s. 190).

vyjasnila kontext rozhovoru a podala doplňující informace ohledně záměru a cíle rozhovoru. Před začátkem rozhovoru jsem si též vyžádala souhlas s pořizováním audionahrávky našeho dialogu a uvedla jsem informaci, že v práci nebudou figurovat žádná konkrétní jména.

Jelikož mým cílem je získat osobní názory informantů související s jejich životní zkušeností, velice jsem ocenila a uvítala jejich otevřenost a upřímnost. Troufám si říct, že právě díky délce, hloubce a síle mých osobních vztahů a sítí, které s informanty mám navázané, bylo snazší zajistit si jejich důvěru a otevřenost při rozhovorech samotných a dozvědět se, co si skutečně o zásadních otázkách týkajících se výzkumu myslí a proč. V rámci zachování objektivity jsem zvýšeně dbala na to, abych nehodnotila, nepromítala do odpovědí informantů vlastní sympatie, postoje a názory. Snažila jsem se o to, aby odpovědi nebyly povrchní. Dbala jsem na dialog, v případě potřeby jsem vysvětlovala a upřesňovala mnou položené otázky i pojmy, které se během rozhovoru užívaly. Pro zajištění plynulosti a kontextu rozhovoru jsem zaměnila pořadí otázek, bylo-li to potřeba. V rámci pravidel pro vedení kvalitního rozhovoru jsem balancovala aktivní naslouchání s pokládáním doplňujících otázek. Skvělým a efektivním nástrojem k výše uvedenému byla zvolená forma polostandardizovaného rozhovoru.

2.6. Způsob zpracování získaných údajů

Rozhovor s informanty byl po zajištění jejich souhlasu zaznamenáván formou audionahrávek. Následně jsem postupovala systematicky tak, že jsem přešla k přepisu rozhovorů, z přepisů jsem si vytvořila zjednodušující šablonu, kam sem si pod jednotlivé otázky zaznamenávala základní anotaci a zde jsem selektovala validní informace a odpovědi. Z anotací jsem následně tvořila kódování na základně shodných prvků v jednotlivých výpovědích informantů. Tento postup jsem si zvolila pro větší přehlednost a efektivitu při zpracování, shrnutí, očištění a třídění dat. Data jsem třídila do skupin, které jsem si vytvořila na základě tematické podobnosti.

Tento postup mi byl účinným nástrojem, ať už pro nalezení shodných prvků v jednotlivých výpovědích, při hledání hlubších souvislostí, či při porovnávání výpovědí jednotlivých informantů.

2.7. Etická a jiná rizika spojená s výzkumem

Po celou dobu výzkumu jsem dbala na dodržování etických zásad, které považuji za zásadní pro hladký a správný průběh a výsledek výzkumu. Samozřejmostí bylo, že jsem dbala na dobrovolnou účast ve výzkumu, nikoho jsem nepřesvědčovala a k participaci na mém výzkumu

nenutila. V kontextu s nahráváním rozhovorů jsem si také opatřila ústní souhlas k tomuto úkonu a zajistila anonymitu jednotlivých informantů.

Díky osobním vztahům s touto komunitou jsem v průběhu rozhovorů zvýšeně dbala na to, abych informanty a jejich odpovědi žádným způsobem neovlivňovala, nesympatizovala/nekritizovala jejich názory a odpovědi. Dbala jsem na neustálé držení odstupu od mých vlastních domněnek a názorů, aby se moje osobní názory a zkušenosti v žádném případě nepromítly do osoby výzkumníka.

3. Analýza a interpretace dosažených výsledků výzkumu

Tato kapitola je věnována odpovědím účastníků rozhovorů na dílčí výzkumné cíle a následně jejich interpretaci. Pro přehlednost jsem se rozhodla každé dílčí výzkumné otázce věnovat jednu podkapitolu, která je vždy doplněna doslovnými citacemi účastníků rozhovoru, jenž jsou pro lepší přehlednost označeny kurzívou. Každá podkapitola je následně zakončena sumarizací jednotlivého dílčího výzkumného cíle.

3.1. DVC1: Zjistit, jaký význam pro tyto osoby (hendikepované hráče tenisu) představuje samotné členství v komunitě a jak jej vnímají

Zařazením tohoto dílčího výzkumného cíle do rozhovorů jsem se snažila zjistit, jaký skutečný význam pro hráče tenisu na vozíku příslušenství v komunitě představuje, a to pomocí těchto zjištění: jaké všechny **výhody členství** skýtá, zda vnímají i **nevýhody členství** v komunitě a popřípadě jaké a dále reflektování **přesahu přínosu** členství i **do běžného života** členů.

Nyní bych se ráda věnovala prvním indikátoru, tedy **kladům a záporům**, které s sebou **členství** v komunitě přináší. Při rozhovorech zaznělo veliké množství všemožných benefitů, přičemž každý informant uvedl v průměru 5 výhod. Nejmenší počet, celkem 3 výhody, uvedl informant A2: „...*přináší mi to pocit nějaký vzájemnosti, soudržnosti, pak taky výhodu vidím v tom, že jsem se v této skupině a díky těm lidem tam naučil fungovat na vozíku v rámci sportu i normálního života, i díky těm vztahům jsem tam našel svoje místo. No a přináší mi to velkou motivaci na sobě makat a vyvíjet se, když se můžu porovnat s ostatními, a tím nemyslím jenom na kurtě, ale mimo něj.*“ Nejvíce výhod zaznělo z úst účastníka rozhovoru A4, celkem jich bylo 9 a překvapivé bylo zjištění, že uvedl zcela jiné benefity, než předchozí informant: „...*obrovskou výhodou pro mě je určitě možnost cestování, které na vozíčku není vždycky úplně sranda. Můžu smysluplně trávit svůj volný čas, můžu posouvat hranice svých možností, můžu se díky tomu potkávat s lidma jako já, a to i ze zahraničí, což by se mi normálně asi nepoštěstilo. Navíc nepotkávám jen lidi jako já, ale díky týhle skupině lidí i spoustu jiných zajímavých lidí, takže mám i díky tomu, že aktivně žiju a jsem sportovec i spoustu známých. Stalo se mi třeba, že jsem sehnal sponzora, protože si mě všimnul a domluvili jsme se, co mi obrovsky pomáhá, že se tomuhle můžu věnovat. Komunita lidí kolem mě tady je skvělá, propojil jsem je i se svou rodinou a je skvělé trávit s těmi lidmi čas. Pak taky to, že můžu žít aktivní způsob života,*

udržovat si mentální zdraví, protože je důležité, abys byl psychicky vyrovnaněj.“ Celkový výčet benefitů, které hráči uvedli, bych stručně shrnula takto: zprostředkování společenského kontaktu, přístup a sdílení validních informací pro život na vozíku, sounáležitost, podpora, snazší přístup ke zdrojům pomoci, socializace života a lidí na vozíku, motivace, rozšiřování sítě kontaktů, cestování, smysluplné trávení volného času, osobnostní rozvoj, možnost propojení komunity s vlastní rodinou, aktivní životní styl, nalezení životního partnera, udržení a zlepšení stávajícího zdravotního stavu a mentální zdraví.

Při dotazování, zda vnímají i nevýhody členství v této komunitě a popřípadě jaké, polovina lidí shodně uvedla, že nevýhody nevnímá vůbec žádné, nebo že jim členství přináší drtivou většinu pozitiv a negativa jsou zanedbatelná. Někteří informanti poukázali na zajímavou skutečnost, a to sice takovou, že jejich členství v této komunitě je dobrovolné a pokud by shledávali jakékoliv nevýhody, které by nemohli žádným způsobem ovlivnit, rozhodli by se v komunitě déle nesetrvávat. Z rozhovorů vyplynula jako nejčastěji zmiňovaná nevýhoda finanční náročnost členství, kterou zmínili celkem 4 hráči. Hovořil o ní například A5: *„Já na sebe cítím větší tlak kvůli penězům, víš, protože mám svojí rodinu, mám práci, zároveň tenhle koníček je pěkně drahej a musím sehnat peníze. Musíš platit tréninky, kurty, trenéra, dopravu na turnaje, feečka⁶... teď se ti třeba pokazí sportovní vozík a když nemáš sponzora, jde to všechno z tvý kapsy.*“ Další odlišné nevýhody zmínil informant A7: *„Je to náročný i z hlediska času, dost cestuješ po turnajích, soustředěních, pak tréninky, takže skloubit osobní a pracovní život spolu s hraním je někdy dost složitý. Pak mě ještě napadá určitý zaškatulkování. Lidi u nás ve městě si mě teď spojují jako ta na vozíku, co se snaží hrát tenis, to nevnímám úplně pozitivně.*“

Zařazením dalšího indikátoru, konkrétně **přínosu v běžném životě**, jsem chtěla docílit reflexe hráčů a jejich uvědomění si přesahu významu členství v této zájmové komunitě a jejímu vlivu i na jejich běžný každodenní život. Z jejich výpovědí se ukázalo, že si nejvíce cení rozšíření sítě svých kontaktů. Dalším přínosem, který zazníval nejčastěji, je motivace pramenící z členství v komunitě, která jednotlivé členy podněcuje k činnosti a zlepšování se jak na tenisových kurtech, tak i mimo něj. Často se taky zdůrazňovala důležitost sdílení a předávání kvalitních a ověřených informací, kde informanti zdůrazňovali, že si obzvláště cení vlastních zkušeností, které jsou pro něj výmluvnější než anonymní informace deklarované například na

⁶ Feečka jsou slangově entry fee, to znamená startovné na turnaji, z kterého pořadatelé turnajů částečně hradí náklady na ubytování, dopravu, pronájem kurtů a výplatu prize money (výhru za umístění na turnaji).

internetu. Velice zajímavou shledávám odpověď, kterou jsem obdržela od hráče A6, který hovořil o zajímavých, zcela odlišných benefitech: „*Zapojil sem do komunity i svojí rodinu, to je super. Dalo mi to určitě určitou disciplínu. Vím, jak skloubit školu, práci, rodinu a zábavu. Díky tomu, že u nás v Olomouci jsem celkem profláklej, tak mi to povědomí o mé osobě otevřelo dveře k zajímavým příležitostem, jako třeba ty besedy. No a taky vím, jak se chovat ve skupině lidí, že vždy není třeba vnímat odlišnosti lidí.*“ Neméně přínosné shledávám poznatky, kdy účastníci rozhovorů sami zdůrazňovali, jak pro ně bylo a je důležité seznámit se s lidmi, kteří jim rozumí, díky kterým si můžou zvýšit své sebevědomí a popřít tak existenci rozdílů. V rozhovoru o tom hovořil například informant A7, který uvedl: „*...no a pak taky ráda otevírám oči lidem mimo naši skupinu, kterých se to netýká. Koukejte, my jsme jako vy, děláme, co nás baví, můžeme v tom být i dobří, jen jsme na vozíku, ale nejsme jiní.*“ Tuto část přesahu do každodenního života bych ráda uzavřela uvedením odpovědi hráče A8: „*Největší vliv a přínos jsem vnímal hned na začátku⁷, kdy mi to všechno najednou začalo dávat alespoň nějaký smysl, zase jsem získal jiný pohled na svět a potkal skvělé lidi jako já, který to taky zvládl.*“

3.1.1. Shrnutí DVC1

Prvním dílčím výzkumným cílem tedy bylo zjištění významu členství v komunitě. Zajímala jsem se o **výhody**, které pro hendikepované tenisty plynou z jejich členství v komunitě. Účastníci rozhovoru uvedli celkem 16 druhů benefitů. Mimo nejčastěji vzpomínané benefity, kterými jsou: zprostředkování společenského kontaktu, aktivní životní styl, zdroji motivace, socializaci života a lidí na vozíku, pocit sounáležitosti a přístup a sdílení validních informací, zazněly, pro mě překvapivé, odpovědi. Informant A7 a A8 shodně uvedli, že velikým přínosem pro ně je udržení a zlepšení stávajícího zdravotního stavu. Princip komunity jako takové potvrdily odpovědi informantů A1 a A3, kteří uvedli, že velice významný benefit pro ně představuje podpora jako taková. Výše uvedené bych doplnila, dle mého, zajímavou odpovědí, a to důležitost stimulace a udržení si mentální kondice, které vzpomenu účastníci rozhovoru A4 a A8. V návaznosti na výhody jsem zjišťovala, zda hráči vnímají i nějaké **nevýhody**. Polovina uvedla, že nevýhody nevnímá žádné. Jako nejvíce častá nevýhoda byla vnímána finanční náročnost a hned za ní časová náročnost, což je pro tento sport typické. Překvapivou shledávám odpověď A7, který uvedl, že se u sebe v místě, kde žije, setkává i s projevy

⁷ Informant začátkem myslí dobu, kdy se zrovna zapojil do komunity a byl jejím novým členem.

zaškatulkování. V kontextu hovořil informant o tom, že ho ostatní lidé vnímají jako toho na vozíku, co nehraje, ale pouze se snaží hrát tenis jako intaktní jedinci.

Přesah zájmové komunity **do běžného života** jsem v rámci tohoto dílčího cíle zkoumala jako poslední. Nejčastější odpovědí mi bylo, že si cení rozšíření sítě svých sociálních kontaktů, dále toho, že mají zdroj motivace a mají podnět na sobě pracovat ve všech sférách života a v neposlední řadě vzpomenu, že disponují kvalitními a ověřenými informacemi, které pro ně mají velikou cenu v běžném životě. Ne tak časté, ale neméně zajímavé byly odpovědi jako: změna vnímání odlišností (A6), změna pohledu na svět (A8) a získání sebevědomí (A7).

3.2. DVC2: Zjistit, jak jsou členi komunity spokojeni se svým postavením v komunitě a mimo ni

Použitím tohoto výzkumného cíle jsem se snažila sledovat, jak jednotliví členové nahlízejí na své **postavení v komunitě**, poté jsem do kontrastu nasadila spokojenost a pohled na své **postavení vně komunity** a dále jsem chtěla zachytit zamyšlení se nad předchozími odpověďmi a sdělení možného **námětu pro změnu**.

V případě prvního indikátoru, tedy **postavení v komunitě** hendikepovaných hráčů tenisu, jsem obdržela celkem 7 odpovědí, které vyjadřovaly spokojenost a pozitivní hodnocení jejich postavení. Zajímavé bylo sledovat, že i přes shodné hodnocení spokojenosti, každý informant na své postavení v rámci skupiny nahlíží zcela odlišně. Informant A3: „*Já sem spokojen. Jako takhle, určitě vím, že mám výhodný postavení v naší skupině, jsem v ní dlouho a všichni mě dost berou, takže si uvědomuju svůj vliv na ostatní, ale určitě to jako nezneužívám. Naopak se snažím být takovým spojovacím článkem všech.*“ S výše zmíněným je dosti v protíváze náhled a zhodnocení postavení informanta A4: „*...já bych sám sebe popsal doslova jako stínového hráče. Vztahy máme přátelský, ale myslím si, že já jsem tam spíš takovej do počtu...*“ Na odpovědi informanta A8, která zněla: „*Já jsem spokojen, ale jelikož jsem nováček mezi ostatníma harcovníkama, snažím se je spíš dohánět a vybudovat si mezi nima pevný místo a být rovnocenným členem...*“ můžeme pozorovat, jaký pravděpodobně bude vývoj jeho postavení v rámci komunity, jako uvedl hráč A7: „*Určitě moje postavení prošlo vývojem v naší komunitě. Na začátku, asi jako všude seš nováček, tak se ořukáváš. Ted' už ale se vnímám za plnohodnotného člena a jsem spokojená s tím, jak to mám.*“ Informant A1 hovořil také o, pro něj tolik důležitém, zachování individuality. Myslím si, že je důležité, že zazněl i postřeh

zdůrazňující osobitost a autonomii, neboť ty mohou mít tendenci se z komunit vytráčet a k upevnění postavení jednotlivce jsou základním stavebním kamenem: „*Vnímám sama sebe jako plnohodnotného člena a důležitý a platný článek. Jsem ale moc ráda, že zároveň máme všichni prostor pro zachování vlastní osobnosti, to je pro mě prostě důležité.*“ Setkala jsem se ale i s negativním zhodnocením postavení v komunitě, kdy informant zdůrazňoval, že dříve své postavení a komunitu celkově vnímal lépe. Přišli mu bližší a vřelejší vztahy a vazby a nyní vnímá jistý pocit odcizení. Nemohu se ubránit pocitu, že tento názor a pocit lehce zrcadlí náladu v dnešní společnosti a vypovídá o pocitu, který ať už v komunitách, nebo ve společnosti celkově v poslední době panuje.

Zaměřím-li se na druhý identifikátor, **postavení mimo komunitu**, odpovědi dosti korespondovali s výpověďmi z předchozího odstavce. Dostalo se mi celkem 8 kladných odpovědí týkajících se spokojenosti s jejich postavením. Zajímavá je odpověď informantů A3 a A2, kteří hodnotí postavení vně zcela stejně, jako v komunitě. Všimla jsem si u více informantů shodného hodnocení situace, a to takového, že vždy se svým postavením (v rámci většinové společnosti) spokojeni nebyli, a že právě i díky schopnostem a vlastnostem, které získaly v komunitě, nebo si je prohloubily, jsou nyní spokojeni. Dokládám odpověď A7: „*Ted už se vnímám normálně, jako součást společnosti, ale vždycky to tak nebylo. Čím déle jsem po nehodě, tím více jsem s tím vším sžitá a cítím se silnější. Myslím si, že je to i právě díky rozvoji mě jako osobnosti, znovunabytí sebevědomí a tak, s tím mi všichni kolem tenisu moc pomohli.*“ V tomto duchu odpověděl i informant A8: „*...po úrazu jsem už nemohl dělat svoje zaměstnání, protože bylo v terénu a já už nebyl tak mobilní, jako dřív, do toho nějaký osobní problémy a tak. Určitě sem díky tomu všemu dost přehodnotil hodnoty a život celkově a zapojení do téhle skupiny lidí mi dost pomohlo. V mnoha věcech.*“ V těchto odpovědích vnímám společný kontext ten, že obzvláště po úraze, kdy se členům komunity změní život, mají spolu se ztrátou jistot a kompletní změny svého dosavadního života i tendenci pochybovat o sobě samých, a tedy i o svém postavení. Důležitý poznatek vnímám ten, že zmiňují zájmovou komunitu jako nástroj podpory a pomoci v cestě za zlepšení svého vnímání a postavení. Neméně zajímavé bylo i slyšet sebereflexi ovlivnění osobního života a postavení členstvím v komunitě od informanta A6: „*Vnímám rozdíl v postavení ve společnosti, určitě jsem úplně jinde, než předtím a jsem s tím spokojený. Rozhodně ale tenis ovlivňuje to, jak mě vidí lidi okolo a díky tomu i já sám sebe vnímám líp. Samozřejmě, pokud děláš sport, a ještě k tomu jsi nějakým způsobem hendikepovaný, automaticky tím pro ostatní lidi stoupáš na nějakým pomyslným žebříčku. Já*

jsem proti tomu, nemyslím si, že to, jestli dělám sport a jsem na vozíku mělo určovat to, jak mě lidi vnímají. Měly by to ovlivňovat moje výsledky, chování a snahy.“

Posledním sledovaným indikátorem bylo zachycení **prostoru pro změnu** v kontextu postavení těchto lidí. Našli se i tací, kteří by změny neprovedli žádné. S jejich odpovědí nekorespondují odpovědi dalších členů této komunity, kteří naopak uvedli náměty pro změnu stávající situace. Jeden informant (A5) volá po návratu původní komunity, původních hodnot a myšlenek: „...kdybychom se v rámci naší skupiny vrátili k tomu, jak to bylo dřív, bylo by to lepší. Tehdy se tolik neřešili peníze, v dnešní době je to prostě všechno všude jen o penězích. Dřív se neupřednostňovali někteří hráči, celkově to bylo více o vztazích, míň prospěchářský.“ Další zajímavý námět na změnu spatřuji ve výpovědi informanta A1, který hovořil o tolik potřebné podpoře ze strany lidí z vně komunity, tedy ze strany široké veřejnosti. Osobně si myslím, že větší opora ze strany společnosti by skutečně dopomohla k většímu a hlubšímu upevnění postavení hendikepovaných hráčů. Konkrétně hovořil o: „...kdyby se lidi o sebe více zajímali a o všechny, dodalo by to všem lepšímu pocitu. Konkrétně pro nás, kdyby i široká veřejnost nás, nebo kohokoliv jiného, kdo se o něco snaží a vytváří nějaké hodnoty, více podporovala, určitě by nám to pomohlo k upevnění našeho postavení v rámci společnosti. Jenže oni mají pocit, že se jich to netýká, dokud někoho, nějakým způsobem hendikepovaného, nemají ve svém okolí. Což mi přijde škoda.“

3.2.1. Shrnutí DVC2

Druhý výzkumný cíl byl zaměřen na zkoumání vnímání postavení členů. Nejprve jsem zkoumala, jak jedinec nahlíží na své **postavení v komunitě** tenistů na vozíku. Až na jednoho informanta (A5) byly všichni ostatní se svým postavením spokojeni. Ukázalo se, že většina hráčů si je vědoma svého postavení ve skupině a zaujímá nezastupitelné místo, ať už jako mediátor konfliktů (A3), důležitý člen (A2) nebo stínový hráč (A4). Z výzkumu vyšlo, že postavení v komunitě prochází vývojem a není neměnné (A7).

Postavení mimo komunitu hodnotili všichni kladně, uvedli, že jsou se současným stavem spokojeni. Zaznamenala jsem, že někteří informanti se svým postavením vždy spokojeni nebyli. Jeden uvedl (A7), že díky sebevědomí, které získal právě i v komunitě, si je nyní jistější i v běžném životě. Dále jsem zaznamenala odpověď (A6), že díky sportu stoupl v pomyslném žebříčku na vyšší místo. Odpověď informanta A4, který uvedl, že si je v komunitě sám sebou

více jistý než mimo ni, odpovídá spíše jeho osobnosti, než že by vypovídala něco o postavení mimo komunitu.

Jako poslední jsem se zajímala o to, zda ve výše uvedeném spatřují nějaký **prostor pro změnu**, která by mohla vést k upevnění jejich postavení. Zde se mi dostalo mnoho zajímavých odpovědí. Účastníci rozhovoru A1 a A7 by uvítali větší podporu zájmových komunit širokou veřejností a informant A5 by ocenil návrat komunity k jejím kořenům, tedy původní komunity.

3.3. DVC3: Zjistit, jak dochází v dané komunitě k využívání jejího sociálního kapitálu

Dalším dílčím výzkumným cílem jsem se snažila zjistit, jak a jakým způsobem dochází v rámci této komunity k využívání sociálního kapitálu kterým disponuje. Jako indikátory jsem tedy určila: zjištění způsobu **hájení zájmů jedinců a komunity** jako celku, dále zjištění **dosahování cílů jedince a celku** a v neposlední řadě jsem si dala za cíl zjistit, zda se členi této komunity někdy setkali s **negativním efektem sociálního kapitálu**.

Na řadě je tedy indikátor **hájení zájmů jedince a komunity**. Na položenou otázku, jakým způsobem dochází k hájení individuálních zájmů jsem dostal shodný počet odpovědí, které zněly jako odpověď informanta A2: *„No... i když jsme skupina lidí, pořád je to individuální sport, takže vnímám, že většina, jako já, hájí své zájmy sám za sebe a pro sebe. Když to umíš dobře podat, ostatní tě většinou podpoří.“* A stejný počet, podobných odpovědi A3: *„Já se vždycky snažím o kompromis, v první řadě spíš myslím na ostatní a na nás jako skupinu. Pokud se tam najde kompromis i s tím, co chci já, tak je to ideál, ale pokud ne, pojedou spíš pro nás.“* Stejně hráčů vypovědělo, že cítí maximální podporu od ostatních členů komunity a vždy se snaží najít polohu, která bude vyhovovat jak jim samotným, tak i ostatním s tím, že většinou se to podaří ku spokojenosti všech členů komunity. S těmito výpověďmi, které deklarovali podporu a spokojenost v hájení zájmů jak jedinců, tak i celku, je v přímém rozporu odpověď od hráče A5. Nutno podotknout, že se jedná o stejného informanta, který vyjádřil i svou nespokojenost ohledně postavení v komunitě a otevřeně hovořil o její proměně a domnívám se, že tento kontext je v odpovědi patrný. Výše zmiňovaný informant hájení zájmů jedince a komunity vnímá takto: *„Jak jsem ti před chvílkou říkal o té změně, kterou vnímám, tak to je i s tímhle. Pokud nepatříš k vyvolené většině, a já jako nepatřím, tak mi nepříjde, že by mi ostatní nějak extra naslouchali a snažili vyjít vstříc k tomu, co chci já. Nepříjde mi, že by mým*

podnětům věnovali dostatečný prostor.“ V kontextu hájení zájmů jako komunity, se někteří informanti shodli na podobném vnímání změny komunity, jako předchozí informant. Pro ilustraci uvádím opověď A4: *„Jako upřímně si všímám určitý změny. Více se projevuje individualita a osobnost každého, než tomu bylo dřív. Určitě je to horší, a pro nás těžší než dřív, víc lidí kope za sebe, a hlavně i peníze se dost řeší. Já se vždycky přikloním k většině.*“ Většina odpovědí však zněla jednotně v tom, že je zde vždy prostor pro diskuzi, kompromis a když je třeba, jsou všichni schopní a ochotní táhnout jednotně za jeden provaz.

Dále jsem se ve výzkumu věnovala **naplňování cílů** v kontextu **jedince a komunity**. Tři informanti shodně uvedli, že je snadnější dosahovat jak jejich osobních, tak komunitních cílů právě i díky tomu, že jsou členy této komunity, což vnímám jako velice zajímavé sdělení. Informant A1 o tom hovořil takto: *„Já si moc dobře uvědomuji, že je pro mě samotnou, i pro nás jako celek, snadnější dosahovat cílů společně. Jak se říká, v jednotě je síla. Máme díky určitému povědomí o nás, zázemí a možnostem, které máme ať už díky sponzorům, nebo vztahům, známým a tak, určitě snadnější dosahovat toho, co chceme.*“ Opět i zde shodně zazněla klíčová slova jako podpora, spolupráce, komunikace, naslouchání a pomoc. Zajímavé mi na tomto místě přijde uvést odpověď informanta A8, který souhlasil se silu komunity, zároveň ale poukázal na rozdílnou výchozí pozici, kterou každý člen komunity při naplňování svých cílů má: *„Upřímně musím říct, že vnímám, že všichni nemají stejnou váhu a myslím si, že si to uvědomují i ostatní. Taky si ale uvědomuji, že společně opravdu dokážeme víc než každé za sebe. A tak si myslím, že to má většina.*“ Jelikož je tato komunita stabilní a aktivní již dlouhou řadu let a její členská základna se příliš neobměňuje, je zajímavé, že někteří reflektovali i důležitost posouvání se stále kupředu a nastavování nových cílů, tak jako A4: *„Baví mě, že i když je nám tolik, kolik nám je a děláme to takovejch let, stále se chceme posouvat, dokázat víc, nechceme stát na místě. To je pro mě osobně strašně důležitý.*“

Poslední část byla zaměřena na **negativní efekt sociálního kapitálu**. Při této otázce jsem dbala na náležité vysvětlení pojmu sociální kapitál, protože jsem si všimla, že když tento pojem zazněl, všichni začali být celkem nejistí. I když je tímto pojmem označeno něco, co je součástí každé komunity a skupiny lidí a každý se s tím setkáváme, je to něco skrytého a hlubší smysl jednotlivých sociálních vazeb si málokdo uvědomuje. Po osvětlení pojmu a představení oněch negativních vlivů jsem pozorovala opravdu hluboké zamyšlení od každého účastníka rozhovoru. Negaci přítomnosti nežádoucího jevu sociálního kapitálu uvedli celkem 3 informanti. Účastník rozhovoru A1 zdůraznil sílu komunity a existenci jejich vnitřních

mechanismů, díky kterým se s těmito jevy mohou vypořádat: „*Když nad tím tak přemýšlím, s něčím takovým jsem se asi čas od času setkala, ale nikdy to nebyl setrvalý stav. Myslím si, že máme už nastavená taková pravidla a vztahy, abychom si s něčím takovým dokázali poradit a eliminovat to.*“ Jediným negativním jevem sociálního kapitálu, který účastníci rozhovoru pozorovali, je exkluze outsiderů na okraj skupiny. Celkem tři hráči uvedli exkluzi outsiderů v konsekvenci na délku členství, sílu sociálních vazeb a kanálů. Výše uvedené demonstrují na odpovědi A3: „*... tak víš co, já jsem nad tím nikdy takhle do hloubky nepřemýšlel, ale bude to to vyčlenění outsiderů. To je daný asi tím, jak dlouho hraješ, asi tam bude hrát roli trošku i tvoje výkonost, jaký máš s ostatními vztahy, jak si s nima rozumíš a tak.*“ Informant A6 pozoroval stejný jev, nicméně viděl provázanost jinou, a to sice na sportovní prostředí: „*U nás asi ta exkluze outsiderů... ale já si myslím, že to je v každém kolektivu, nebo skoro v každém a v kompetitivním prostředí, jako je náš tenis, obzvlášť.*“

3.3.1. Shrnutí DVC3

Třetí dílčí výzkumný cíl byl zaměřený na zjištění, zda a jak komunita využívá její sociální kapitál. Nejprve jsem zkoumala **hájení zájmů** jedinců a komunity. V této otázce jsem dostala jednak odpovědi, že v kontextu s individuálním sportem někteří jedinci upřednostňují svůj zájem nad zájmem většiny (A1, A2, A5, A8) a zároveň jiní členové komunity zase neváhají upozadit svůj zájem pro spokojenost ostatních a komunity jako celku (A3, A4, A6). V případě potřeby však ani individualisté neváhají upozadit svůj zájem a jsou schopni kompromisu, jako většina (A2, A8). Kromě tohoto ještě zaznělo, že nejčastěji se vydají cestou kompromisu, podpory a solidarity k sobě navzájem. Zdůraznila bych že rozdílné vnímání na podporu při hájení zájmů má informant A5 (necítí podporu) s informanty A6, A7, A8 (vnímají maximální podporu).

Otázky na **naplňování cílů** a její odpovědi potvrdily všeobecně uznávanou zkušenost ohledně možností a síly komunity. Zde slovy informanta A1: „*Já si moc dobře uvědomuji, že je pro mě samotnou, i pro nás jako celek, snadnější dosahovat cílů společně. Jak se říká, v jednotě je síla...*“ K naplňování cílů dochází skrze kooperaci, komunikaci, podporu a osobní vztahy. Poukazují na tvrzení, kterého se dotklo více informantů a shodně vypověděli, že v této komunitě nemají všichni členi stejnou váhu. Domnívám se, že v konečném důsledku toto nemusí být nutně špatně, neboť komunita funguje a k dosahování vytyčených cílů dochází.

Zajímala jsem se i o to, zda jedinci někdy reflektovaly v komunitě **negativní efekt sociálního kapitálu**. Tři informanti (A2, A7, A8) negovali jejich přítomnost. A1 zdůraznil schopnost komunity se s negativními efekty vypořádat a eliminovat je. Jediným zjištěným negativním efektem byla exkluze outsiderů, kdy informanti rozdílně vnímaly důvody, proč k tomu dochází. Jedni vypověděli, že odsun outsiderů na okraj komunity ovlivňují faktory jako délka členství v komunitě, síla sociálních vazeb a kanálů. Jeden hráč naopak viděl souvislost s tímto jevem ve faktu, že se jedná o sportovní kompetitivní prostředí a, dle jeho názoru, je toho průvodním jevem, ke kterému zde dochází.

3.4. DVC4: Zjistit, jak a díky čemu se cítí integrování do společnosti

Rozhovory jsem zakončovala otázkami zaměřenými na zjištění vnímání pocitu **sounáležitosti s intaktní společností** a v návaznosti na to jsem se zajímala o **změnu**, kterou by v otázce integrace dotazovaní uvítali. Tuto otázku jsem zařadila za účelem zmapování prostorů pro změnu a následné otevření diskuze, neboť jsem přesvědčena, že je v této společnosti stále co zlepšovat a informanti výzkumu mohou přinést zajímavý náhled na celou situaci.

Všechny odpovědi účastníků rozhovoru na otázku týkající se jejich **pocitu integrace se společností** shodně obsahovaly kladný základ, a to v podobě, že se necítí žádným způsobem vyčlenění od většinové společnosti. Lišily se ale další součásti odpovědí, například informant A1 uvedl: „...*díky mé úžasné rodině, práci a komunitě mám hodně prostoru pro seberealizaci a vlastní integraci.*“ Informant A2 hovořil o neomezování se omezením, nevytváření bariér a pozitivním a jedinečným vlivu komunity na jeho proces integrace: „...*uvědomuju si, že omezení života na vozíku je veliké a díky tomu, že se neomezuješ tím, s čím se musíš vypořádat, sám sebe nebrzdíš a máš prostor i přes to všechno, jako je hendikep vyniknout, například v tenise, máš ideální podmínky pro to cítit se plnohodnotně.*“ Odpověď informanta A3 přímo reflektuje skutečnost, že on jediný z výzkumného vzorku se s hendikepem narodil a otevřeně hovořil o tom, že nevnímá žádnou jinakost: „*Já jsem se nikdy ani necítil mimo společnost a myslím si, že v tomhle mám výhodu proti ostatním. Já jsem se takhle už narodil, takže jsem se nikdy nevnímal jinak než právě takhle.*“ V odpovědi hráčů A5 a A6 zaznělo zdůraznění místa a části republiky, kde člověk žije, což je také zajímavá skutečnost provázaná s otázkou integrace. Zaznamenala jsem také důležitost anonymity velkého města, kterou oba dva zmiňují a potřebují. Informant A5 konkrétně sdělil: „*Vnímám to v pohodě, díky rodině a díky tomu, že žiju ve větším městě,*

kde to je v pohodě bezbariérový... kdybych žil někde na malém městě, kde každé zná každého, nerad bych byl nějaká veřejná atrakce. Navíc i ten tenis, i když jsme skupina vozičkářů, když můžu vykonávat svůj koníček a kvalitně trávit čas, jako všichni ostatní zdraví, proč bych se měl cejtít vyčleněně? “ Tuto část uzavřu odpovědí hráče A8, kterou vnímám za zajímavé zařadit, neboť je tento informant ze všech ostatních účastníků rozhovoru upoután na vozíku po nejkratší dobu: „U mě bylo důležitým předpokladem pro začlenění do společnosti přijetí mého postižení a přizpůsobení se všem změnám jak fyzickým, pracovním, sociálním a tak. Každému tohle trvá jinak dlouho a teď už můžu říct, že se cítím dobře, jako součást. “

Poslední odpovědi, které se týkaly možnosti **zlepšení a změn** podmínek pro lepší integraci, s sebou přinesly velké množství osobních zkušeností ze života informantů. Největší množství podnětů ke změně, která by vedla k lepší integraci lidí s hendikepou do většinové společnosti, jsem vnímala v odpovědi A3: „...*kdyby lidi zbytečně nepoukazovali na očividné a nevhodně nepřipomínali to, co moc dobře víme, bylo by to fajn, je to opravdu dost zbytečné. Sám za sebe jsem taky velikým zastáncem a smysl vidím v inkluzi, sám sem si tím prošel...je možná nějaká změna sociálního systému?... Protože ten je, podle mě, nastavený tak, že tě spíš demotivuje než motivuje.*“ Na mou otázku, zda může být konkrétnější v otázce nevhodného demotivujícího nastavení sociálního systému mi sdělil svou negativní zkušenost se sociálním šetřením. Vyprávěl o situaci, kdy dostal nižší příspěvek na pořízení motorového vozidla. Sociální pracovníce při sociálním šetření mu vysloveně vytkla, že je příliš samostatný, má vlastní příjem, a tak má nárok pouze na nižší příspěvek. Informant ještě uvedl, že jí všechny otázky zodpověděl popravdě a neposchovával nějaké věci, které vlastní, jako je prý běžná praxe ostatních při sociálním šetření. Sám popsal, že se doslechl od známých, kteří také šetření absolvovali, že je lepší zapírat své dovednosti a prezentovat se v horším světle, on na tuto hru nepřistoupil, ale zpětně toho lituje, neboť, dle jeho slov, dobrý pocit z poctivosti a pravdy se brzy vytratil. Během rozhovorů jsem vyslechla ještě jednu negativní zkušenost se sociálním šetřením (A5), která vykazovala velice podobné rysy, jako zkušenost předchozího informanta. Navíc ještě uvedl, že má pocit, že se všude, kde je v roli klienta nebo zákazníka, setkává s pohledem skrz prsty. Tuto zkušenost rozvedl tak, že se nemůže zbavit pocitu, že kamkoliv přijde, nejednají s ním jako s kterýmkoliv jiným zákazníkem/klientem. Říkají si, že on jako hendikepovaný bude chtít určitě něco zadarmo, nějakou výhodu, kterou ostatní nemají a s tímto předpokladem s ním od začátku jednají. Vůči tomuto jednání se velice vymezuje. Hráči A1 a A8 shodně hovořili o nevhodném vciťování ze stran jak laické, tak odborné veřejnosti a A8 ještě dodal: „...*není mi úplně příjemné, když na ulici nebo jinde lidi odvracejí zrak, nebo naopak vysílají soucitné*

pohledy, někdy vyjadřují dost nevhodně odpor nebo zkracují komunikaci... Já si to ale vysvětluju tak, že jsou přímo konfrontováni s vlastní zranitelností, a proto se tak chovají.“ I když drtivá většina dotazovaných kvitovala současný stav bezbariérovosti v České republice, přeci jen informant A2 vidí jisté rezervy. Zdůraznil, že rozumí tomu, že se všechny stávající nemovitosti, sportoviště a podobně, nemohou upravit na bezbariérové, ale nerozumí tomu, proč úplně se úplně nové budovy a hotely nestaví rovnou bezbariérově, nebo alespoň jejich větší části. Mluvil o tomto, že tento postup by nelimitoval nikoho a současný stav limituje hendikepovanou minoritu. Tento pohled argumentoval tím, že stávající kapacity bezbariérovosti například hotelů nestačí, a když mají turnaj tenisu na vozíku, je složité větší počet vozíčkářů ubytovat v jednom zařízení. Když jsem se ho doptávala, zda je tento problém třeba jen v menších městech, kde počet ubytovacích zařízení není veliký, mluvil například i o hlavním městě, kde je to taktéž velký problém, což mě osobně překvapilo. V rozhovorech jsme se dotkli ještě dvou důležitých faktorů: rovnosti příležitostí a pozitivní diskriminaci. Ohledně rovnosti příležitostí a jisté stigmatizaci hovořil hráč A6: *„Vždy je co zlepšovat... Integraci by víc pomohlo, kdyby se na sport hendikepovaných neřídilo jako na něco zázračného, ale jako na regulérní zápolení protihráčů, kteří se rvou o dobrý výsledek a chtějí něco dokázat i přesto, že už překonali něco mnohem většího. V komunitě na tohle koukáme a tohle si uvědomujeme, ve společnosti ale ne. I přesto, že parasporty jsou pořád víc vidět, pořád se někdy necítím jako sportovec, ale jako postižený, co dělá sport. To je potřeba změnit a brát i náš sport profesionálně a vážně.“* O rovných příležitostech a o pozitivní diskriminaci hovořil informant A1 takto: *„Já si myslím, že v rámci celé společnosti by měla být minimální pozitivní diskriminace, protože to je přece pořád diskriminace. Pro mě samotnou je to značně demotivující, já nepotřebuji kvůli svému hendikepu žádné výhody přece... Díky tomu, že si někdo na vozíku myslí, že má nárok na výhodu, že mu někdo uleví, a tak podobě, přeci snižuje a zabraňuje jeho vlastní aktivitě... Takže podle mě by se mělo jít cestou rovných příležitostí.“*

3.4.1. Shrnutí DVC4

Posledním, tedy **čtvrtým dílčím výzkumným cílem** bylo zjistit, **jak a díky čemu se cítí integrování** do většinové společnosti. Všichni informanti se nyní cítí součástí většinové společnosti, lišil se pouze úhel pohledu informantů. Někdo uvedl, že mu komunita poskytuje dostatek prostoru pro seberealizaci a vlastní integraci, jiný zase, že je vděčný za to, že má prostor pro vyniknutí i s hendikepem. Dále jsem zaznamenala odpovědi, že vždy se necítily ve většinové společnosti komfortně a komunita jim pomohla s jejich integrací. Ráda bych zde

zdůraznila zajímavý pohled na otázku integrace informanta A3, který se s hendikepem narodil: *„Já jsem se nikdy ani necítil mimo společnost a myslím si, že v tomhle mám výhodu proti ostatním. Já jsem se takhle už narodil, takže jsem se nikdy nevnímal jinak než právě takhle.“* Z výzkumu vyplynul fakt, že veliký vliv na integraci vozíčkářů má prostředí, kde jedinec žije. Hovořili o anonymitě velkého města, kterou vítají, dále o možnostech uplatnění na trhu práce, o bezbariérovosti daného města a o dopravní dostupnosti.

Na samotný závěr výzkumu jsem se snažila zjistit, jaké **změny v otázce integrace** by informanti uvítali na základě jejich žité zkušenosti. Podnětů k změně zaznělo velké množství a na tomto místě bych je ráda shrnula: minimum pozitivní diskriminace, méně nevhodného vciťování, používat přístup rovných příležitostí v praxi, stále dbát na bezbariérovost, nepoukazovat na očividné, nevhodně nepřipomínat, dbát na inkluzi, změna nastavení sociálního systému, které je v současné době značně demotivující.

Závěr a diskuze

Výsledky dílčích cílů výzkumu mi poskytly kvalitní data pro dosažení zjištění, jak a pomocí čeho ovlivňuje příslušnost ke komunitě tenistů na vozíku integraci do intaktní společnosti.

Na základě získaných odpovědí vzájemných se ke zjištění významu členství v komunitě lze bezpečně konstatovat, že z členství v komunitě pro hendikepované hráče plyne velké množství důležitých benefitů, které mají přesah daleko za hranice této zájmové komunity. Obrovskou přednost vidím například v tom, že si členové komunity mezi sebou předávají hodnotné a užitečné informace, které jsou užitečné v jejich běžném životě. Zkušenosti se zdravotními pomůckami, bezbariérová místa po republice nebo nové rehabilitační metody vhodné pro lidi s tělesným hendikepem, to jsou všechno informace, které jsou určené úzkému okruhu lidí. Ano, mohli by si všechny tyto informace najít například na internetu, ale byli by ochuzeni o tolik cennou osobní zkušenost. Díky této komunitě si každý z nich výrazným způsobem rozšířil síť svých osobních kontaktů, což je, obzvlášť v dnešní neosobní době, bezpochyby veliký přínos. Najít si svůj zájem a své místo, kde se můžete realizovat, kde vás lidi kolem vás nutí k zamyšlení a motivují do dalších dnů, kde můžete kvalitně a aktivně trávit svůj čas, to si myslím, že je důležité pro každého z nás. Část výzkumu zaměřena na zjištění vnímání postavení v komunitě a mimo ni ukázala, že jsou s ním jedinci spokojeni. Ukázalo se, že ať už si vezmeme postavení v komunitě, nebo mimo ni, všude se postavení vyvíjí a časem mění. Současný stav postavení tedy není danou a neměnnou konstantou. V části, kde jsem zjišťovala, jakým způsobem tato komunita využívá disponujícím sociálním kapitálem, jsem došla k zjištění, že tato komunita využívá všechny dostupné sociální kanály a kvalitně a efektivně hájí své zájmy a naplňuje své cíle ku spokojenosti drtivé většiny jejich členů. Příliš překvapivé nebylo zjištění, že i zde je možné pozorovat negativní efekt sociálního kapitálu, a to exkluzi outsiderů na okraj společenství. Domnívám se, že každá fungující komunita disponuje mechanismy, kterými se může s těmito jevy vypořádat, stejně jako tato. Ve výzkumu se objevila dvě zdůvodnění, proč k exkluzi dochází a já se k nim plně přikláním. Zprvé je to díky tomu, že tato komunita se pohybuje ve společenském kompetitivním prostředí, kde je stále větší důraz kladen na jedince jako individualitu. Zadruhé, tento jev ovlivňuje délka členství v komunitě, síla a druh vztahů s ostatními členy, tedy v překladu síla sociálních vazeb a kanálů, a také výkonnostní složka každého jedince v kontextu sportu. Jsem přesvědčena, že po nějaké době se negativní efekt sociálního kapitálu projeví v drtivé většině všech komunit, nicméně jak je doložené i tady, pokud se s tím komunita umí náležitě vypořádat, nemusí to ohrozit efektivitu sociálního

kapitálu. Závěr výzkumu patřil vnímání integrace těchto hendikepovaných tenistů a ukázalo se, že se nyní cítí integrováni do intaktní společnosti. Slovíčko nyní je uvedeno záměrně, vždy tomu tak u některých jedinců nebylo a veliké množství z nich v rozhovoru zdůraznilo vliv komunity na současný stav. To mě vede k utvrzení v názoru, že zájmová komunita má opravdu značný vliv na život jejich členů. Za veliké obohacení mého výzkumu vnímám odpovědi na otázku, v čem spatřují tenisté na vozíku prostor pro změnu v otázce integrace a domnívám se, že jejich podněty opravdu vedou k zamyšlení a ukazují jiný úhel pohledu: Je pozitivní diskriminace správná a podnětná? Jsou profesionálové z pomáhajících profesí vždy „profesionální“ a umějí se vyvarovat nevhodnému vcíťování? Jak skutečně aplikovat přístup rovných příležitostí i do praxe? Jak nastavit změny v sociálním systému, aby klienty spíše podněcoval k aktivitě, než je demotivoval? V kontextu k výše zmíněnému se domnívám, že byl naplněn hlavní cíl mé práce. Ústředním cílem bylo zjistit, jak a pomocí čeho ovlivňuje příslušnost ke komunitě tenistů na vozíku integraci do většinové společnosti, na což se mi (viz. výše) povedlo nalézt odpovědi. Potvrdil se mi tedy můj názor v teoretické části, a to ten, že komunity měly a mají v našich životech nezastupitelné místo. Dále jsem zjistila, jak v praxi funguje teorie, kterou zmiňuji v úvodu samotné práce, že jakákoliv vyvíjená aktivita se u hendikepovaného člověka promítá pozitivně i do dalších rovin a obohacuje jeho život ve všech sférách. Práce zprostředkovala náhled sportovců na vozíku na důležité aspekty jejich života a proces začleňování, proto se domnívám, že může být přínosem ať už sociálním pracovníkům, či jiným pracovníkům v pomáhajících profesích, jiným lidem na vozíku, či samotné intaktní společnosti.

Doufám, že jsem i v účastnících výzkumu samotných podnítila větší vnímání přínosu členství v zájmové komunitě na jejich běžný život a možná tímto ukázala potenciální cestu jiným tělesně hendikepovaným lidem, kteří chtějí naplňovat své cíle, cítit podporu a sounáležitost s lidmi, se kterými je spojuje mnohé. Pokud chtějí žít aktivní způsob života, kvalitně trávit svůj čas a rozšířit si síť svých sociálních kontaktů, domnívám se, že zájmové komunity jsou tou správnou cestou, kudy se na dvou kolech vydat.

Seznam použité literatury

AMBLER, Zdeněk. *Základy neurologie*. 6. přepracované a doplněné vyd., Praha: Galén, 2007. 351 s. ISBN 80-7262-433-4

BOURDIEU, Pierre. The Forms of Capital. In: RICHARDSON, J. G. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 1986. 401 s. ISBN 978-0313235290.

COLEMAN, James S. *Social Capital and the Creation of Human Capital*. *American Journal of Sociology*. Chicago: The University of Chicago Press, 1988, (94). 95-120 s. Dostupné také z: <https://faculty.washington.edu/matsueda/courses/587/readings/Coleman%201988.pdf>

DELANTY, Gerard. *Modernity and Postmodernity: Knowledge, Power and the Self*. London: Sage Publications, 2000. 211 s. ISBN 978-0761959045.

DUNGL, Pavel., et al. *Ortopedie*. 2. přepracované a doplněné vyd., Praha: Grada Publishing, 2014. 1192 s. ISBN 978-80-247-4357-8.

FISCHER, Slavomil, Jiří ŠKODA, Zdeněk SVOBODA a Ladislav ZICHLER. *Speciální pedagogika: Edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální*. Praha: Triton, 2014. 304 s. ISBN 978-80-7387-792-7.

FRIČ, Pavol a Martin VÁVRA. *Tři tváře komunitního dobrovolnictví: Neformální pomoc, organizovaná práce a virtuální aktivismus*. Praha: Hestia, Agnes, 2012. 138 s. ISBN 978-80-903696-9-6.

HARDILL, Irene, Sue BAINES a Perri 6. Volunteering for All?: Explaining Patterns of Volunteering and Identifying Strategies to Promote It. *Policy & Politics*. 2007, **35**(3). 395-412 s. ISSN 1470-8442.

HARTL, Pavel. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Slon, 1997. 221 s. ISBN 80-85850-45-1.

ILO. *Manual on the measurement of volunteer work*. Geneva: International Labour Organization, 2011. 110 s. ISBN 978-92-2-125071-5. Dostupné také z:

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_162119.pdf

JURAČÁKOVÁ, Michaela. Na vozíku končí každoročně kolem 200 Čechů, chybí jim osobní asistenti. *IDnes* [online]. Praha, 2018 [cit. 2019-11-26]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/poskozeni-michy-centrum-paraple-invalidni-vozik-uraz.A180314_120005_domaci_jumi

KÁBELE, Josef. *Sport vozičkářů*. Praha: Olymp, 1992. 196 s. ISBN 80-7033-233-6.

KELLER, Jan. Komunita. LINHART, Jiří, Miloslav PETRUSEK, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. 512-514 s. ISBN 80-7184-310-5.

KUDLÁČEK, Martin a Ondřej JEŠINA. *Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 178 s. ISBN 978-80-244-3964-8.

LIN, Nan. In: CASTIGLIONE, Dario, J. W. VAN DETH a Guglielmo WOLLEB. *The Handbook of Social Capital*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 744 s. ISBN 978-0199271238.

MAREŠ, Petr. Marginalizace, sociální exkluze. In *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita a Georgetown, 2002. 9-21 s. Neuveden. ISBN 80-210-2791-6.

MAREŠ, Petr a Tomáš SYROVÁTKA. Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluze). *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*. Praha, 2008, **44**(2). 279-281 s. ISSN 0038-0288.

MATTESSICH, Paul W, Barbara MONSEY a Corinna ROY. *Community Building: What Makes It Work*. Saint Paul: Wilder Publishing Center, 1997. 112 s. ISBN 978-0940069121.

MUSIL, Libor. *Studijní texty z komunitní práce*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

Dostupné také z:

https://is.muni.cz/el/1423/podzim2009/SPP117/um/definice_smyslterminu_funkce.pdf

PERCY-SMITH, Janie. *Policy Responses To Social Exclusion: Towards Inclusion?* Buckingham: Open University Press, 2000. 458 s. ISBN 978-0335204731.

PHILLIPS, Derek L. *Looking Backward: A Critical Appraisal Of Communitarian Thought*. Princeton: Princeton University Press, 1993. 260 s. ISBN 9781400863495.

POPPLER, Keith. *Analysing Community Work: Its Theory and Practice*. Buckingham: Open University Press, 1996. 131 s. ISBN 0-335-19408-7.

PORTES, Alejandro. *Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology*. *Annual Review of Sociology*. Stanford University, 1998, **24**(1), 1-24 s. Dostupné také z:

<http://faculty.washington.edu/matsueda/courses/590/Readings/Portes%20Social%20Capital%201998.pdf>

PUTNAM, Robert D. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press, 1993. 258 s. ISBN 978-0691037387.

PUTNAM, Robert D. *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. US: Simon & Schuster, 2000. 544 s. ISBN 978-0-7432-0304-3.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

REJL, František eds. *Spořilov: Komunita a její osobnosti*. Praha: Prostor, 2017. 134 s. ISBN 978-80-87064-22-1.

SÝKORA, Luděk a Roman MATOUŠEK. *Sociální kapitál a teritorialita sociálních sítí*. Příspěvek k výzkumu MSM 0021620831. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. [online]. Praha, 2009 [cit. 2020-02-06].

Dostupné z:

[https://web.natur.cuni.cz/~ksgrrsek/sykora/pdf/Sykora_Matousek_\(2008\)_socialni_kapital_a_teritorialita_socialnich_siti_manuscript.pdf](https://web.natur.cuni.cz/~ksgrrsek/sykora/pdf/Sykora_Matousek_(2008)_socialni_kapital_a_teritorialita_socialnich_siti_manuscript.pdf).

ŠAFR, Jiří a Markéta SEDLÁČKOVÁ. *Sociální kapitál: Koncepty, teorie a metody měření*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. 94 s. ISBN 80-7330-095-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

WILLMOTT, PETER. *Social Networks, Informal Care and Public Policy*. London: Policy Studies Institute, 1986. 144 s. ISBN 978-0853742753.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-329>

Soupis tabulek

Tabulka číslo 1: Transformační tabulka (strana X)

Tabulka číslo 2: Tabulka informantů (strana X)

Soupis příloh

Příloha A: Transkripce rozhovoru s informantem (hendikepovaným hráčem tenisu) A8

Příloha A: Transkripce rozhovoru s informantem (hendikepovaným hráčem tenisu) A8

T = já, jako výzkumník

A8 = informant číslo 8

T: „Takže na úvod rozhovoru bych ráda zachytila základní demografický data, jestli mi tedy můžeš říct, kolik je ti let?“

A8: „Teď mi bylo 43 let.“

T: „Jak dlouho jsi asi na vozíku?“

A8: „Nehodu jsem měl před 2 rokama. Jsou to 2 roky a kousek.“

T: „Říkáš nehodu, takže automobilovou? A druh tvého hendikepu je paraplegie?“

A8: „Jojo, přesně tak, náledí je potvora... Konkrétně spastická paraplegie.“

T: „A tenis na vozíku jsi začal hrát kdy?“

A8: „Teď to byl rok, co jsem začal.“

T: „Děkuju ti. To byla ta úvodní část a teď už. Samotným otázkám výzkumu. Pokud ti nebude cokoliv jasné, na co se ptám, nebo tak, ihned křič a volej, vše dovysvětlím. Můžeme jít tedy na to?“

A8: „Jasně, co by tě zajímalo?“

T: „Zajímalo by mě, jaké si myslíš, že ti členství v komunitě tenistů na vozíku přináší výhody? Co tě napadá?“

A8: „No tak samotná možnost se setkat s lidma s podobným postižením, dozvědět se něco o nich a jejich životě, podělit se o získané zkušenosti ze života na dvou kolech, třeba jako bezbariérový bydlení, zdravotní pomůcky, partnerský vztahy a tak podobně. Pak taky účastí na turnajích získávám zkušenosti, můžu se fyzicky měřit s ostatníma.“

T: „Napadá tě ještě něco?“

A8: „Hm... zlepšuji si fyzickou a psychickou kondici a udržuji svůj zdravotní stav, to je velké plus pro mě.“

T: „Rozumím, to určitě ano. Vnímáš vedle toho i nějaké nevýhody?“

A8: „(přemýšlí)... Snad jen menší členská základna, nevím, jestli je to daný velikostí republiky, nebo jestli o tom málo lidí ví... no a ty členové, co jsou teď už nejsou nejmladší.“

T: „A nevýhoda konkrétní pro tebe osobně? To mě zajímá spíš než konstatování stávajícího stavu. Víš, jak to myslím?“

A8: „Jo jasně. Hledě to asi ani ne, určitě to pro mě osobně má mnohem více výhod, nevýhody jsou zanedbatelný, nějaký blbosti, co snad ani nestojí za zmínku“

T: „Rozumím, děkuji. Jakým způsobem tě tedy to, že jsi členem týhle komunity, ovlivňuje v běžném životě, každodenním?“

A8: „Největší vliv a přínos jsem vnímal hned na začátku, kdy mi to všechno najednou začalo dávat alespoň nějaký smysl, zase jsem získal jiný pohled na svět a potkal skvělé lidi jako já, který to taky zvládli.“

T: „Začátkem myslíš dobu bezprostředně po tom, co jsi začal hrát tenis na vozíku?“

A8: „Přesně tak, hned co jsem začal zase žít aktivně, jako před nehodou.“

T: „Rozumím a děkuji. Teď bych se ráda zaměřila na otázky týkající se tvého postavení. Co si myslíš a jak nahlížíš na své postavení v téhle komunitě?“

A8: „Tenis na vozíku jako sport jsem si vybral právě proto, že jsem se chtěl vrátit k aktivnímu způsobu života a tenis jsem hrál ještě před úrazem. Je to činnost, kterou se bavím a přináší mi uspokojení nejen fyzické, ale taky mi to dodává energii pro další dny. Nicméně hra na vozíku je úplně odlišná... Už jenom naučit se pohybovat na sportovním vozíku bylo na začátku hodně těžký. Ohledně mého postavení jsem spokojen, ale jelikož jsem nováček mezi ostatními harcovníky, snažím se je spíš dohánět a vybudovat si mezi nimi pevný místo a být rovnocenným členem. Jsem s těma lidma moc rád, rád s nimi trávím čas.““

T: „Ehm, a když se podíváš na svoje postavení mimo tuhle komunitu? Jak ho vnímáš?“

A8: „Jsem určitě spokojený s tím, jak to mám. Sám se vnímám jako člověka, co je schopnej žít plnohodnotný život, snažím se být dobrým partnerem pro mojí rodinu a okolí, vrátil jsem se zpět, když po úrazu jsem už nemohl dělat svoje zaměstnání, protože bylo v terénu a já už nebyl tak mobilní, jako dřív, do toho nějaký osobní problémy a tak. Určitě sem díky tomu všemu dost přehodnotil hodnoty a život celkově a zapojení do téhle skupiny lidí mi dost pomohlo. V mnoha věcech.“

T: „To bezesporu a děkuju za vyčerpávající odpověď. V kontextu toho, co jsi mi teď pověděl o postavení ať už v komunitě, nebo mimo, co by se mohlo změnit? Napadá tě něco? “

A8: „Já nejsem zvyklej si stěžovat. Myslím si, že je dobré přistupovat k problémům s nadhledem a nenechat se odradit. A když tě něco štve, tak ty sám se snaž si to vyřešit.“

T: „Takže neshledáváš žádný možný prostor pro změnu, chápu to správně?“

A8: „Taktak, já jsem spokojený, jak to mám.“

T: „To ráda slyším. Další část rozhovoru se bude točit kolem sociálního kapitálu. Neboj, zní to vznešeně, ale vše vysvětlím. Zajímá mě zjistit, jak hájíš v komunitě svoje zájmy, když chceš něco prosadit?“

A8: „No snažím se o tom s ostatníma promluvit, a ještě se nestalo, že by mě nepodrželi.“

T: „A v kontextu zájmu ostatních? Jsi spíš sám za sebe, nebo spíš kopeš za tým?“

A8: „Upřímně, tenis jako individuální sport ani jinak dělat nejde. Takže spíš se snažím prosadit to, co chci já.“

T: „A zájmy teda vaší komunity jako celku, co si myslíš o jejich hájení? “

A8: „Všichni maximálně spolupracujem, to je jasný. No a když je potřeba, tak se podřídím většině, a rád. To je jasný. Život je i o kompromisech.“

T: „Co bych mi řekl o cílech tvých a komunity, myslím jejich dosahování.“

A8: „Upřímně musím říct, že vnímám, že všichni nemají stejnou váhu a myslím si, že si to uvědomují i ostatní. Taky si ale uvědomuji, že společně opravdu dokážeme víc než každéj za sebe. A tak si myslím, že to má většina.“

T: „Tak, teď přichází na řadu vysvětlení toho sociálního kapitálu.“

A8: „No, povídej, takhle vůbec nevím, co si pod tím mám představit.“

T: „To je mi jasný. Zjednodušeně je to vlastně statek, kterým disponuje každá skupina. Jedná se o jednotlivé propojení členů skupiny, skrz který dochází k efektivnějšímu dosahování společných cílů. Proto jsem se tě ptala na předchozí otázky. Chtěla jsem zjistit, jak to u vás v komunitě funguje a nefunguje.“

A8: „Jo takhle, takže to jsou jako naše vztahy?“

T: „V podstatě ano. Jedná se o vaše sociální vazby, který mezi sebou navzájem máte, a ty zajišťují lehčí spolupráci mezi váma.“

A8: „Tak asi nějak rozumím.“

T: „No a já si myslím, že v žádný skupině to není jen bílý nebo černý, ale černobílý. Takže to, že sociální kapitál je určitě efektivní nástroj, který ulehčuje dosahování důležitých věcí je super, ale nese to sebou úskalí.“

A8: „No to je jasný.“

T: „Mě právě zajímá, jestli jsi se někdy setkal s něčím jako: že na vás byly vytvářeny nadměrný nároky v rámci skupiny, nebo že jsou nastaveny normy, který snižují ambice jednotlivých členů skupiny, nebo že dochází k redukci svobody jednotlivce, právě díky tomu, že je ve skupině? A poslední negativní jev je exkluze outsiderů, tedy odsunutí těch slabších na okraj skupiny?“

A8: „V naší komunitě sem se s tím asi nesešel... Nikdo není vylučován jako outsider a na nikoho nejsou kladeny vysoké ambice. Takže ne.“

T: „Dobře. Závěrem bych se tě chtěla zeptat, jak vnímáš svoji integraci? Jak vnímáš svoji sounáležitost se společností? “

A8: „Dobře, jsem s tím v pohodě, jsem už normálně součástí.“

T: „Řekl jsi už. Tedy nebylo tmu vždycky tak?“

A8: „U mě bylo důležitým předpokladem pro začlenění do společnosti přijetí mého postižení a přizpůsobení se všem změnám jak fyzickým, pracovním, sociálním a tak. Každému tohle trvá jinak dlouho a teď už můžu říct, že se cítím dobře, jako součástí.“

T: „Integrace není úplně jednoduchá věc, co bys mohl změnit, kdybys mohl?“

A8: „Podle mě se pohled na jinakost tady u nás dost zlepšil. I když teda musím uznat, není mi úplně příjemné, když na ulici nebo jinde lidi odvracejí zrak, nebo naopak vysílají soucitné pohledy, někdy vyjadřují dost nevhodně odpor nebo zkracují komunikaci... Já si to ale vysvětluju tak, že jsou přímo konfrontováni s vlastní zranitelností, a proto se tak chovají. Ale můžeš změnit chování ostatních? Těžko, takže si to prostě nesmíš brát osobně.“

T: „Přesně tak, neber si nic osobně a nevytvářej si domněnky.“

A8: „Přesně.“

T: „Tak jo, to by bylo pro rozhovor všechno. Moc děkuji za tvůj čas a za pomoc při výzkumu.“

A8: „Není vůbec za co. Rád jsem tě zase viděl.“

T: „I já tebe, ještě jednou moc díky.“